

MAJANDUSAASTA ARUANNE

aruandeaasta algus: 01.01.2021

aruandeaasta lõpp: 31.12.2021

sihtasutuse nimi: Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond

registrikood: 90001457

tänava nimi Staadioni tn

maja number: 67

linn: Tartu linn, Tartu linn

vald: Tartu linn

maakond: Tartu maakond

postisihnumber: 51008

telefon: +372 7428443

e-posti address: elf@elfond.ee

veebilehe address: <https://www.elfond.ee>

Sisukord

Tegevusaruanne	3
Raamatupidamise aastaaruanne	34
Bilanss	34
Tulemiaruanne	35
Rahavoogude aruanne	36
Netovara muutuste aruanne	37
Raamatupidamise aastaaruande lisad	38
Lisa 1 Arvestuspõhimõtted	38
Lisa 2 Raha	42
Lisa 3 Nõuded ja ettemaksed	43
Lisa 4 Maksude ettemaksed ja maksuvõlad	44
Lisa 5 Tütarettevõtjate aktsiad ja osad	44
Lisa 6 Kinnisvarainvesteeringud	45
Lisa 7 Materiaalsed põhivarad	46
Lisa 8 Kasutusrent	47
Lisa 9 Laenukohustised	48
Lisa 10 Võlad ja ettemaksed	49
Lisa 11 Võlad töövõtjatele	49
Lisa 12 Sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	49
Lisa 13 Annetused ja toetused	51
Lisa 14 Tulu ettevõtlusest	52
Lisa 15 Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	52
Lisa 16 Mitmesugused tegevuskulud	53
Lisa 17 Tööjõukulud	53
Lisa 18 Seotud osapooled	53
Lisa 19 Projektide tulud valdkondade kaupa	54
Lisa 20 Sihtkapitalid	55
Aruande allkirjad	56
Vandeauditiitori aruanne	57

Tegevusaruanne

Sisukord

Eestimaa Looduse Fond 2021	2
ELF kui huvikaitsja	3
Osalemine Eesti loodust oluliselt mõjutavate otsuste tegemises	3
Keskkonnaühenduste koostöö	4
Looduskaitsealane avalik kommunikatsioon - pilootprojekt	4
Eestile omaste koosluste ja maastike säilimine	5
ELFi metsaprogramm	5
Metsaprogrammi eestkoste	7
ELFi mereprogramm	7
Merealade ruumiline planeerimine	8
Merealade väärtuste kaardistamine ja merekaitsealade ettepanekud	8
Eutrofeerumine ja säästlik põllumajandus	9
Kestlik liha tarbimine	9
Merekeskkonda mõjutavad arendused	10
Kestlik kalatarbimine	10
Naftareostuse ennetamine ja tõrje võimekus	11
ELFi märgalade programm	13
Sookoosluste taastamine	13
Eesti soode vaheinventuur	16
Märgalaviljelus Baltimaades	17
Turba kaevandamine	17
ELFi kliimamuutuse ja energeetika programm	18
ELFi liigikaitse programm	23
Lendorav	23
Nahkhiired	23
Konnad teel(t)	25
Looduskaitse andmebaas	26
Igaühe looduskaitse	27
ELFi loodustalgud	27
Igaühe looduskaitse	29
Teeme Ära talgupäev 2021	30
Välja antud stipendiumid ja toetused	31

Eestimaa Looduse Fond 2021

SA Eestimaa Looduse Fond (ELF) on mittetulunduslik valitsusväline keskkonnaorganisatsioon, mis loodi 1991. aastal. ELF on sõltumatu vabaühendus, kes kaitseb loodust, kasutades parimat ekspertteadmist, uuenduslikke lahendusi ja igapäevast kaasabi.

2021. aasta tulude maht oli 1,48 miljonit eurot. Euroopa Liidu ning Eesti riiklike fondide raha moodustas tuludest 72,06 %, muud fondid 14,90, tasulised teenused 5,07 % ja eraannetused 7,97%.

2021. a jätkasime tööd eraannetuste suurendamiseks ning püsiannetajate arvu kasvatamiseks. Aasta lõpu seisuga oli ELFi 267 püsiannetajat ning aasta jooksul koguti püsiannetustena 40 190 eurot. Lisaks laekus annetusi ettevõtetelt 52 145 eurot ning „Ma armastan aidata“ keskkonnas 11 446 eurot.

Töölepingu alusel töötas 2021. aastal ELFi kokku 58 inimest (29 täisajaga töökohta), lisatöid telliti töövõtulepingu alusel 19 inimeselt ja 12 juriidiliselt isikult. Töötajate palgakulu koos maksudega oli 2021. aastal 771 587 eurot.

2021. aastal jätkasid juhatuse liikmetena Tarmo Tüür (juhatuse esimees), Siim Kuresoo (aseesimees), Kadri Kalmus ja Silvia Lotman. Juhatuse liikmetele maksti juhatuse tasusid 2021. aastal 21 000 eurot ja töötasusid 83 951 eurot.

ELFi nõukogu töötas vabatahtlikkuse alusel: tasusid ja soodustusi kõrgema juhtorgani liikmetele ei makstud.

ELF ei väljastanud garantiisid.

2022 aastal jälgime Ukrainas puhkenud sõja mõjusid ja võtame arvesse selle tagajärgi majandusele. Praegusele positsioonile tuginedes ei avalda see märkimisväärset negatiivset mõju meie tegevusele. Arvestame hinnatõusuga ja korrigeerime vajadusel õigeaegselt tegevusplaane.

Finantssuhtarvud:	2021	2020
Maksevõime üldine tase = käibevara/ lühiajalised kohustised	1,85	1,71
Kohustiste ja varade suhe =	0,86	0,87
Rahaliste vahendite tase = raha / lühiajalised kohustised	0,01	1,01
Teadus- ja arendustegevuse osakaal =		
teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutused / kogu kulud	2021	643 011 / 1 474 797 = 43,6%
teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutused / kogu kulud	2020	1 091 234 / 1 745 974 = 62,5%

ELF kui huvikaitsja

ELFi strateegias on eksperttegevuse ning vabatahtlike kaasamise kõrval olulisel kohal ELFi ühiskondlik roll loodus- ja keskkonnakaitseliste huvide eest seisjana.

ELF seisab hea selle eest, et **Eesti riigi olulised otsused arvestaksid keskkonna ja looduse kaitse vajadustega**. Tahame jõuda selleni, et:

- 1) avalik meelsus on looduskaitse suhtes positiivne – Eesti elanikes on ootus, et keskkonda puudutavad otsused oleksid kvaliteetsed;
- 2) Eesti loodust oluliselt mõjutavaid otsuseid tehakse läbipaistvalt, tõenduspõhiselt ja keskkonnaühendusi kaasavalt;
- 3) Eesti keskkonnaühendused on piisavalt võimekad, et otsuste tegemises sisukalt osaleda.

Osalemine Eesti loodust oluliselt mõjutavate otsuste tegemises

ELF tegutseb selle nimel, et olulisi Eesti loodust mõjutavaid otsuseid tehtaks kaasavalt, tõenduspõhiselt ja läbipaistvalt. 2021. aastal osales ELF mitmetes keskkonnavalastes riigi otsustusprotsessides, millest on lähemalt kirjutatud konkreetsete teemade all. Huvikaitsetegevustele on suureks toeks ELFi annetajate panus ning 2021. aastal sõlmitud kolmeaastane jätkuleping tegevustoetuseks Sigrid Rausingu Fondiga.

Aasta jooksul esitas ELF mitmeid ettepanekuid ja arvamusi keskkonnavalaste protsesside suunamiseks. Euroopa Liidu tasandil tegime ettepanekuid nt EL metaaniheite vähendamise strateegiasse ja EL tööstusheite ning EL taastuenergia direktiivi. Lisaks edastasime kommentaare ja ettepanekuid koostöös Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) ja teiste keskkonnaorganisatsioonidega, nt EL mullastrateegiale, EK kliimapaketile "Fit for 55" jne. Samuti esitasime ELFi seisukohad ELAKile Euroopa Komisjoni metsastrateegia 2030 kohta. Piiriüleste teemade osas kommenteerisime Eesti mereala planeeringut, Saksamaa mereala planeeringu piiriülelt KMH-d, Soome merestrategie meetmekava 2022-2029 piiriülelt KMH-d, Rootsi Kattegat Syd meretuulepargi piiriülelt KMH-d.

Siseriiklikul tasandil esitasime mh ettepanekud ja kommentaarid Suure väina püsiühenduse riigi eriplaneeringu lähteseisukohtade ja mõjude hindamise väljatöötamise kavatsuse eelnõule, elektrituruseaduse muutmise seaduse eelnõule, metsanduse arengukava tööversioonile, looduskaitseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise eelnõule, suurkiskjate ohjamise tegevuskava eelnõule, Matsalu rahvuspargi kaitse-eeskirja muutmise eelnõule, tegime ettepanekuid Käntu-Kastja looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõule, jätkus vaidlus Kivisaare liigikaitseala kaitse alt väljaarvamise vastu ning jätkusid pingutused Alutaguse rahvuspargi laiendamiseks ning Kurgja looduskaitse- ja maastikukaitseala moodustamiseks jne. Tegime ettepanekuid valdade üldplaneeringu ja KSH aruannetesse, lisaks valmis õiguslik analüüs omavalitsuste võimalustest raierahu kehtestamisel.

Keskkonnaministrile edastasime ettepaneku peatada kaitseväärtusega kaitsealade kaitse alt väljaarvamine, raiete peatamiseks kogukondadele olulistest riigimetsades, üleskutse angerjapüügi peatamiseks Läänemeres jne. Keskkonna- ja rahandusministeeriumile andsime üle Ida-Viru noorte kliimakogu ettepanekud Ida-Virumaa kliimasõbralikumale majandusele üleminekuks.

Olulise kaaluga huvikaitsetegevuste elluviimiseks olid kaks metsateemalist raportit: veebruaris avalikustatud "Kuhu kaovad meie vanad elurikkad metsad? Kaardistamata vääriselupaikade hävimine riigimetsas 2010-2019" ja märtsis koostöös Estwatchiga avalikustatud "Kui hästi on hoitud kaitsealused

suure loodusväärtusega metsad? Muutused Natura 2000 võrgustikku kuuluvate kaitsealuste metsaelupaikade raietegevuses ja raiepiirangutes”. Raportitest lähemalt loe metsapeatükist.

Keskkonnaühenduste koostöö

Õigusloomes ning arengukavade koostamises, aga ka huvikaitses ja otsustusprotsessides osaleb ELF sageli koos teiste Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) liikmetega. Samuti vahetatakse infot oluliste arengute kohta, vajadusel koostatakse ühispöördumisi.

Mahukamatest protsessidest osales EKO 2021. aastal uue perioodi **ÜPP strateegiakava ja metsanduse arengukava 2030, samuti keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD koostamise protsessis**. EKO on kaasatud **Suure väina püsiühenduse kavandamiseks algatatud riigi eriplaneeringu** koostamist koordineerivasse juhtrühma ning on teinud mitmel korral ettepanekuid planeeringu lähteseisukohtade ja mõjude hindamise väljatöötamiskavatsuse kokku panemise raames. EKO tegemistest aastal 2021 saab ülevaate kodulehelt: <https://eko.org.ee/tegevus/avalikud-poordumised-1>.

Igal aastal annab EKO ühiselt välja **keskkonnateo ja -kirve auhinnad**. 2021. a keskkonnateoks valiti karusloomafarmide keelustamine Eestis. Keskkonnakirve sai looduskaitseeaduse muutmise eelnõu 483 SE, millega kavandati ehituskeeluvööndi ulatuse ligemale kümnekordset vähendamist.

EKO esindajatena osalesid ELFi eksperdid erinevates töögruppides ja protsessides:

- Ida-Virumaa õiglase ülemineku protsessi juhtrühmas Johanna Maarja Tiik;
- põllumajanduse ja maaelu arengu nõukogus (PMAN) Kristjan Piirimäe;
- põllumajanduse ja kalanduse arengukava 2030 (PÕKA) juhtkomisjonis asendusliikmena Aleksei Lotman;
- EKAK ühiskomisjonis (Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamise tegevuskavade elluviimise ja täitmise hindamise ning kodanikuühiskonna ja riigi koostöö arendamise valitsuskomisjon) Tarmo Tüür;
- Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2021-2027 juhtrühmas Aleksei Lotman ning töögruppides Siim Kuresoo (metsandus) ning Aleksei Lotman (Põllumajandustootjate sissetulekud ja riskijuhtimine; Tingimuslikkus ja IAKS);
- maaeluministeriumi kalandusnõukogus ning Euroopa merendus-, kalandus- ja vesiviljelusfondi (EMKVF 2021-2027) ekspertkomisjonis Joonas Plaan ja Aleksei Lotman;
- Vabaühenduste Liidu esindaja KOHAKi (kliimamuutustega kohanemise arengukava) juhtkomisjonis oli Maris Jõgeva;
- keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD juhtrühmas ja elurikkuse töörühmas Silvia Lotman ja kliimateemalises töörühmas Piret Väinsalu.

Looduskaitsealane avalik kommunikatsioon - pilootprojekt

Et ennetada looduskaitse teemalisi konflikte, kaasata avalikkust looduskaitseteaduse tegemisse ning üldist suhtumist looduskaitseesse positiivsemaks muuta, oli ELFi koostöös Keskkonnaõiguse Keskuse ja Tartu Ülikooliga käimas Natura2000 looduskaitsealade teemalise avaliku kommunikatsiooni pilootprojekt "NaturallyEst_LIFE", mida rahastatakse Euroopa Liidu LIFE programmist, kaasrahastajaks KIK.

2021. aastal jätkus viimast aastat projekti raames loodud **looduskaitse nõuandla** (www.k6k.ee/looduskaitse), pöördumisi oli 13 ning kokku pöörduiti projekti jooksul nõuandlasse 84 korral. Avalikkusele suunatud üritustest korraldati projekti raames 2021. aasta jooksul looduskaitsealase koolituse loodusgiididele Lahemaal, tutvustati vanade kaartide abil looduse uurimist, koostöös loodusgiididega kutsuti ellu 25 kogukonnamatka põlislooduse päeval, märgalade päeval ning kogukondlikel tähtpäevadel.

2019. aastal käivitatud kodanikuteaduse kampaania **nurmenukkude kaardistamiseks** jätkus 2021. aastal Tartu Ülikooli eestvedamisel, kampaania viidi läbi üle-euroopaliselt. Loe lähemalt www.nurmenukk.ee.

2021. aastal algatati metsateemaline harrastusteaduse kampaania, mis oli pühendatud metsasamblikele. Selle käigus kaardistati harrastusteadlaste ja Tartu Ülikooli samblikeuurijate koostöös 91 eri liiki samblikke, saadeti 1716 samblikufotot ja saadi analüüsimiseks 1101 samblikuvaatlust. Lisaks tutvustati metsasamblikke loengutel ning lastelaagrites ja koostöös Tartu Tähtvere Tantsukeskusega valmis samblikest inspireeritud tants. Vaata rohkem www.samblikud.ee lehelt.

2021. aastal viis ELF koostöös TÜ samblikeuurijatega läbi metsasamblike uurimise algatuse “Tähelepanu! Valmis olla! Samblik!”

Projekti raames korraldati **talgute suvekool Palupõhja looduskoolis**, mille eesmärk oli looduskaitseks kaasata uusi huvitatud vabatahtlikke. Täpsem info projekti kodulehel <http://elfond.ee/naturallyest>.

Eestile omaste koosluste ja maastike säilimine

ELFi metsaprogramm

2021. aasta oli metsaprogrammis tegus. Aasta alul valmis kaks raportit: veebruaris avalikustatud “Kuhu kaovad meie vanad elurikkad metsad? Kaardistamata vääriselupaikade hävimine riigimetsas 2010-2019” ja märtsis avalikustatud “Kui hästi on hoitud kaitsealused suure loodusväärtusega metsad? Muutused Natura 2000 võrgustikku kuuluvate kaitsealuste metsaelupaikade raietegevuses ja raiepiirangutes” (koostöös Estwatchiga). Jätkus ACFi rahastatud projekt “Kohaliku metsa tulevik - teadlikud osalejad ja paremad otsused” ning käivitus koos MTÜ Roheine Läänema ja Eesti Ornitoloogiaühinguga ellu viidav projekt “Metsaotsused kaasavaks ja läbipaistvaks!”. Suure osa metsaprogrammi tööst moodustasid erinevad eeskostetegevused, milles olid peamiseks fookuseks Alutaguse rahvusparki laiendamine, taastuenergia direktiivi puidu põletamist käsitleva osa ülevaatamine, kohaliku tasandi metsaotsuste regulatsioon ja praktika, vääriselupaikade ja loodusdirektiivi metsaelupaikade kaitse, metsaga seonduvad Euroopa Liidu roheline kokkuleppega seonduvad metsaküsimused ning mitmed muud erinevad metsa puudutavad teemad. Püsimetsanduse ja loodusõbraliku metsamajandamise edendamiseks korraldati Postimehes veebiseminar ning viidi ellu kampaaniaid, sh vanade metsade väärtustamiseks.

Metsaprogrammi tegevusi rahastati Eesti Keskkonnaühenduste Koja eelarvest, metsa kaitseks kogutud annetustest, Sigrid Rausingu Fondi vahenditest, David ja Lucile Packardi Fondi toetusest, Natural Resources Defense Council'i toetusest, Aktiivsete Kodanike Fondi projektitoetustest ning Ülemiste

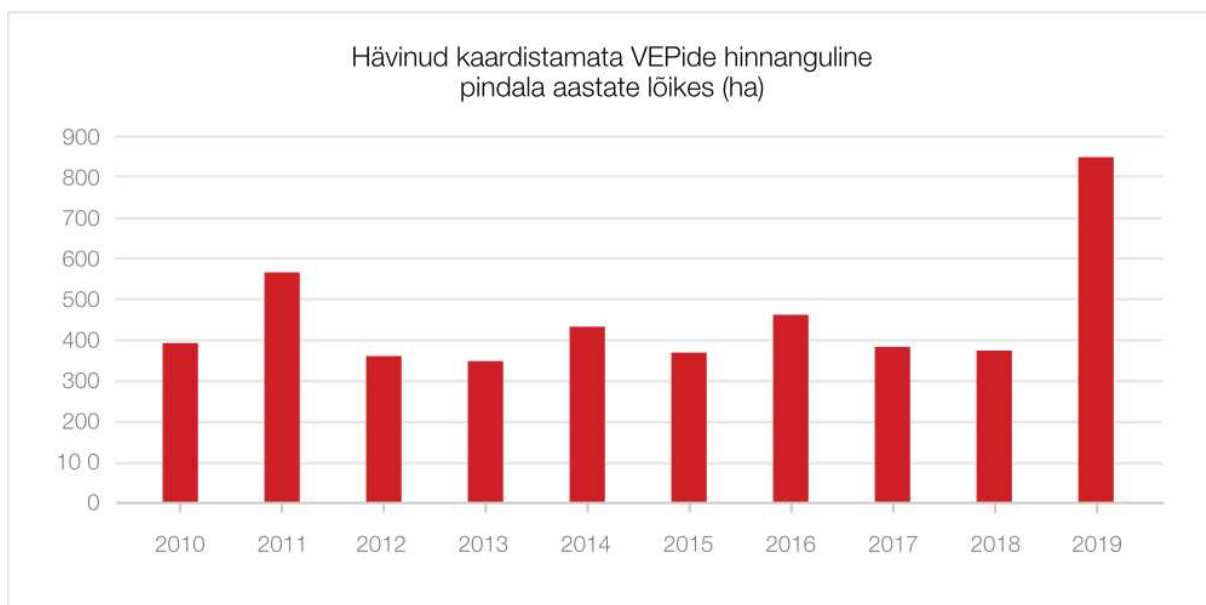
keskuse toetusest. Viimasega on loodussõbraliku metsanduse edendamiseks koostööd tehtud juba neli aastat. Metsateemalised tegevused on toimunud tihedas koostöös Eesti ja rahvusvaheliste keskkonnaorganisatsioonidega, ülikoolide teadlaste ja paljude teiste huvipooltega.

ELFi metsaprogrammi tegevusi vedasid 2021. aastal metsaprogrammi koordinaator Siim Kuresoo, juhatuse esimees Tarmo Tüür, metsaekspert Liis Kuresoo, kohaliku tasandi metsaotsuste ekspert Liis Keerberg, projektijuht Bert Rähni ning kommunikatsiooniekspert Mariliis Haljasorg.

“Kuhu kaovad meie vanad elurikkad metsad? Kaardistamata vääriselupaikade hävimine riigimetsas 2010-2019”

Raport tõi välja, et riigimetsas on kümne aasta jooksul raietega hävitatud 5700 hektarit ehk rohkem kui kolme Naissaare jagu kaardistamata vääriselupaiku. ELF soovitas värske raporti valguses asuda viivitamatult vääriselupaiku laialdaselt kaardistama, teha RMK tegevustes olulisi parandusi ning juba raiutud alad kompenseerida.

Vääriselupaigad (ka VEP) on suure loodusväärtusega elupaigad majandatavas metsas. Nendel mõne hektari suurustel vana metsa aladel leidub sageli haruldasi, ohustatud või kitsalt kohastunud liike ning nende kaitse on metsaelustiku seisukohalt võtmetähtsusega. Riigimetsas on VEPide kaitsmine seadusest ning FSC sertifikaadist tulenev kohustus ning seal raieid teha reeglina ei tohi. Suurem osa teadaolevatest vääriselupaikadest kaardistati sajandivahetusel, kuid toona jäi leidmata hinnanguliselt üle poole VEPidest. Kaardistamata vääriselupaigad on tulenevalt suurest raiesurvest ohus, sest tegemist on ammu raieküpsuse saavutanud metsadega. Kogu raportiga saab tutvuda siin: <https://elfond.ee/mets/vep-raport>

Hävinud kaardistamata vääriselupaikade hinnanguline pindala aastate lõikes (ha). Aastate 2010-2018 tulemused tulenevad metsakao andmetest ning 2019. aasta tulemus on saadud metsaregistri andmete põhjal.

“Kui hästi on hoitud kaitsealused suure loodusväärtusega metsad? Muutused Natura 2000 võrgustikku kuuluvate kaitsealuste metsaelupaikade raietegevuses ja raiepiirangutes”

Raport näitas, et raiesurve kaitsealustele metsaelupaikadele on ulatuslik ning raieid on alates 2015. aastast hüppeliselt kasvanud. Perioodil 2008–2018 hävis 1663 hektarit kaitsealuseid metsaelupaiku, millest enam kui pool aastatel 2015–2018. Sealjuures ligi pool hävinud metsaelupaikadest olid esmatähtsad ehk kadumisohus vanad loodusemetsad. Metsaelupaiku on aga ilmselt hävinud

märgatavalt rohkem, ent paraku puudub selle kohta täielik info, sest Eestis on kaardistamata suur osa Natura 2000 võrgustiku metsamaast, mille hulka taolised elupaigad kuuluvad.

Kuigi range kaitse all oleva metsa osakaal on Eestis aastate jooksul mõnevõrra kasvanud, näitab uuring, et raietele on hoogu juurde andnud kaitsealade kaitse-eeskirjades raiepiirangute leevendamine. Viimase kümne aasta jooksul on muudetud 104 metsaelupaikadega Natura 2000 loodusala kaitset reguleerivat kaitse-eeskirja, millest 58 puhul muudeti raiumist varasemast lihtsamaks, 12 puhul muutusid piirangud rangemaks ja 34 ala kaitse-eeskirjas jäid raiepiirangud samaväärseks.

Uuring tõi välja ka konkreetseid näited, kuidas raiepiirangute leevendamine on kaitsealadel raiesurvet märgatavalt suurendanud. Näiteks kui Lahemaa rahvuspargis väljastati perioodil 2011–2014 lageraieteatise 79, siis pärast raiepiirangute leevendust anti perioodil 2015–2018 välja 667 ehk üle kaheksa korra rohkem lageraieteatise. Kogu raportiga saab tutvuda siin: <https://media.voog.com/0000/0037/1265/files/Natura-raied-2021.pdf>

Metsaprogrammi eestkoste

Alutaguse rahvuspargi laiendamise teemal toimusid mitmed kohtumised erinevate asjaosalistega ning kutsuti ellu rahvaalgatus Alutaguse rahvuspargi laienduse toetuseks, mis kogus 1522 toetusallkirja.

Taastuenergia direktiivi puidu põletamist käsitleva osa ülevaatamise käigus metsi säästva teaduspõhise lähenemise toetuseks toimus mitmeid koosolekuid nii Eesti kui Euroopa Liidu asjaosalistega ning aktiivne suhtlus meediaga. 2021. aasta juunis avalikustatud Euroopa Komisjoni ettepanek ei paku piisavalt tõhusat kaitset metsa elurikkusele ja süsinikutagavarale ning direktiivi parandamine on liikmesriikide ning Euroopa parlamendi kätes. Direktiivi osas on oodata lõpliku otsust 2022. aastal.

Kohaliku tasandi metsaotsuste regulatsiooni ja praktika parandamiseks korraldati mitmeid kohtumisi ja üritusi asjaosalistele ning korraldati enne kohalike omavalitsuste valimisi kampaania kandidaatide julgustamiseks kohalikele oluliste metsade kaitseks. Kampaaniaga liitus 693 kandidaati, kellest osutus valituks 121 inimest.

Loodusdirektiivi metsaelupaikade kaitse osas oli märgiliseks sündmuseks Euroopa Komisjoni juunis algatatud rikkumismenetlus Eesti vastu seoses loodusdirektiivi nõuete mitte-ülevõtmisega ning ulatuslike raiete lubamisega Natura 2000 aladel nende mõju hindamata. ELF suhtles aktiivselt erinevate asjaosalistega, et tagada olukorras metsaelupaikade parim kaitse.

Lisaks olid päevakorral Euroopa Liidu roheline kokkuleppega seonduvad metsaküsimused nagu LULUCF regulatsioon, elurikkuse strateegia, metsastrateegia ja teised algatused.

ELF hoidis jätkuval silma peal ka metsanduse arengukava arengutel ning avaldas arvamust nii kava mustandi, kui KSH programmi mustandi osas ning väljendas korduvalt oma kriitikat koostamise protsessi läbipaistmatuse ja halva kaasamise üle.

2022. aastal jätkatakse ELFi strateegias välja toodud eesmärkide saavutamiseks oluliste tegevuste elluviimist.

ELFi mereprogramm

Mereprogrammi eesmärk on puhas ja ökoloogiliselt mitmekesine Läänemeri, mille kaitset ja kasutust kavandatakse ja korraldatakse tervikliku ökosüsteemi põhiselt.

ELFi mereprogramm on jätkuvalt tihedalt integreeritud Maailma Looduse Fondi (WWF) Läänemere programmiga (Baltic Ecoregion Programme ehk BEP). Programmi juhtrühmas (*shareholder group*) esindas ELFi 2021. aastal juhatuse liige Silvia Lotman. BEPi töörühma raames koostati 2020. aastal uus viieaastane strateegia ja 2021. aastal asuti seda rakendama. Mereprogrammi juhhib Aleksei Lotman, tegevustega on seotud eelkõige kestliku kalanduse projektijuht Joonas Plaan, kestliku toidutarbimise projektijuht Silja Kana, magevee kalanduse ekspert Jürgen Karvak ja kommunikatsioonijuht Kertu Hool.

Kaasa on aidanud ka eutrofeerumiseksperdid Kuno Kasak ja Kristjan Piirimäe, ja digitaalse kommunikatsiooni ekspert Raul Kübarsepp.

ELFi mereprogrammi tegevustesse on integreeritud ka säästva põllumajanduse küsimused, kuna Läänemere eutrofeerumise vähendamiseks on vajalik vähendada merre valguva peamiselt põllumajandusest pärineva lämmastiku ja fosfori koguseid.

Mereprogrammi tegevusi koordineeriti 2021. a Rootsi WWFi tegevustoetuse abil. Kestliku kalanduse projekti rahastajaks on Sihtasutus Rootsi Post, kestliku toidutarbimise tegevusi toetasid Rootsi WWF, Sigrid Rausingu Fond ja Euroopa Liidu DEAR programm.

Merealade ruumiline planeerimine

ELF on olnud Eestis merealade planeerimise eestkõneleja ja aktiivselt kaasa rääkinud praeguseks juba valminud Pärnu ning Hiiu mereplaneeringute juures.

2021. aastal osalesime **kogu Eesti mereala planeeringu valmimise protsessis**, mis võimaldab merega seotud vastakaid huve kaaluda ja lahendusi leida. Kalanduse, turismi ja laevaliikluse kõrval on merealad üha enam muutumas majanduskeskkonnaks, kuhu rajatakse muuhulgas torujuhtmeid, elektrikaableid, kalakasvatuse ning meretuuleparke. Kõik see nõuab põhjalikku ja terviklikku planeerimist, mis arvestaks erinevate huvigruppide vajadusi ja aitaks ennetada võimalikke konflikte ning merekeskkonna kahjustamist. Mereala ruumiline planeerimine on kõigile EL liikmesriikidele kohustuslik ning planeeringud tuli vastava direktiivi kohaselt kehtestada hiljemalt 31. märtsiks 2021. Paraku jäi Eesti, nagu ka paljud teised EL riigid, sellega hiljaks. Praeguseks (2022. a veebruaris) on planeering sisuliselt valmis, kuid endiselt kehtestamata. Eeldatavasti kehtestatakse see 2022. aasta jooksul.

ELFi mereprogrammi juht Aleksei Lotman ja kalanduse projektijuht Joonas Plaan osalesid planeeringu protsessis. Tegevus jätkub 2022. aastal ja kestab kuni planeeringu kehtestamiseni.

Aasta jooksul osales Aleksei Lotman ka merestrategie raamdirektiivi (MSRD) meetmekava uuendamise diskussioonides.

Merealade väärtuste kaardistamine ja merekaitsealade ettepanekud

ELF hoiab jätkuvalt silma peal Keskkonnaministeeriumi menetletavatel merekaitsealade moodustamistel.

Seni on erinevatel aegadel ELFi poolt või osalusel tehtud Keskkonnaministeeriumile ettepanekud järgmiste merealade kaitse alla võtmiseks:

- 1) **Gretagrund** (inventeeritud 2007-2009, kaitse alla võtmise ettepanek 2009, valitsuse otsus hoiuala loomiseks 2010);
- 2) **Krässgrundi** kaitseala laiendamine (inventuur 2009-2010, kaitseala laiendamise ettepanek 2010);
- 3) **Neugrund** (inventuurid 2010, kaitse alla võtmise ettepanek MTÜ Balti Keskkonnafoorum poolt 2011, milles osales ka ELF);
- 4) **Apollo** (inventuurid 2010, kaitse alla võtmise ettepanek MTÜ Balti Keskkonnafoorum poolt 2011, milles osales ka ELF, valitsuse otsus kaitseala loomiseks 2019);
- 5) **Kõpu** (inventuurid 2011-2012, kaitse alla võtmise ettepanek 2012).

2020. aastal viis Mereinstituut Keskkonnaministeeriumi tellimusel läbi eeltöid majandusvööndis kaitsealade moodustamiseks. ELF toetab uuritud potentsiaalse kaitseala moodustamist ja kogu Eesti merealast vähemalt 30% kaitse alla võtmist vastavalt Euroopa Liidu elurikkuse strateegiale. Paraku on enamik kaitsealade moodustamisi venima jäänud, seepärast jätkame merekaitsealade teemaga ka 2022. aastal.

Eutrofeerumine ja säästlik põllumajandus

Kogu 2021. a vältel osales ELF koostöös teiste vabaühenduste ja ametiasutustega **Euroopa Liidu Ühise Põllumajanduspoliitika (ÜPP) teemalises avalikus diskussioonis** nii Eestis kui EL tasandil. ÜPP ning laiemalt põllumajanduspoliitika teemade kajastamiseks läbis uuenduskuuri maaelublogi www.elfond.ee/maaelu. Lisaks ÜPP reformi aruteludele on järjest tähtsamaks muutunud reformitud ÜPP ellurakendamise ettevalmistus: ELF on esindatud ÜPP strateegiakava juhtrühmas ja töörühmades ning osaleb aktiivselt keskkonnaühenduste selleteemaliste tegevuste koordineerimises. Tänapäevaks on ÜPP reform teostunud ja ÜPP strateegiakava eelnõu Eesti poolt Euroopa Komisjonile esitatud. Keskkonnaühendused on teinud sellele arvukalt ettepanekuid, millest paraku vaid osaga on arvestatud. Euroopa Komisjoni on suurematest murekohtadest teavitatud. 2021. aastal valmis ja võeti vastu Keskkonnaameti poolt pärandniitude tegevuskava, selle kava töörühmas osales ELFi poolt Silvia Lotman.

Kestlik liha tarbimine

Et põllumajanduse mõju on otseselt seotud lihatootmise praktikatega, jätkas ELF **liha tootmise ja tarbimisega seotud mõjude kaardistamist ning 2021. aastal jätkus projekt Eat4Change**. ELF on tarbijate suunamiseks loodava lihafoori jaoks eeltööd teinud juba aastast 2017. Liha teejuht ehk juhised vastutustundlikule liha tarbijale on Soomes, Rootsis, Saksamaal, Prantsusmaal ja Austrias juba avaldatud. Järgmisena on lisaks Eestile lihateejuhti ette valmistamas ka Belgia. Siiani on jätkunud töö väikeste pausidega Rootsi WWFi toetusel. 2020. aastal jõudis eeltöö liha teejuhiga faasi, kus lepiti kokku tarbijatele presenteeritava esialgse hindamistabeli sisu ja sõlmiti leping kohaliku liha tootmise keskkonnamõju hindamiseks. 2021. aasta kevadeks jõuti Rootsi WWFi ja DEAR programmi projekti toel lihafoori veebiväljaandeni (lihafoor.ee). Lihafoori arendamise tööd toetab alates 2020. aasta maikuust Euroopa Komisjoni DEAR programm laiema rahvusvahelise teavituskampaania Eat4Change kaudu. Neli aastat kestva projekti raames suunatakse noori vanuses 15-35 aastat kestlikumate toidu valikute poole. Aasta lõpus alustati sotsiaalmeediakampaaniat, mille eesmärgiks on toidu ja keskkonna seoste ning toidu tootmise mõjude selgitamine laiemale üldsusele.

2021. aastal avalikustatud lihafoori tutvustati nii lihatootjatele kui laiemale üldsusele sotsiaalmeedia ja maaelublogi vahendusel, aga ka avalikel üritustel (arvamusfestival, toidumess Tallinnas). Teavituskampaania jõudis 2021. aasta sügisel ka suuremate linnade tänavatele.

Toidufoori visuaal Tartu Kaubamaja juures tänavakampaania ajal 2021. sügisel

Merekeskkonda mõjutavad arendused

Mõne aasta eest jõudis uuesti avalikkuse ette Saaremaa silla rajamise plaan. 2020. aastal algatati riigi eriplaneering. ELF on koos teiste keskkonnaühendustega silla rajamist järjekindlalt kritiseerinud, sest hindame silda mere elurikkusele eriti ohtlikuks. Oleme 2021. aastal koostöös teiste keskkonnaühendustega eriplaneeringule mitmeid vastuväiteid ja küsimusi esitanud.

Kestlik kalatarbimine

Alates 2019. aastast on ELFi käsil Eestis keskkonناسäästlikku kalapüüki, tootmist ja tarbimist ning elanike teadlikkust edendav projekt. Projekti juhhib ekspert Joonas Plaan.

Toetudes WWFi hinnangutele kalavarude loodusliku olukorra, püügimeetodite mõju ja teatud liikide püügi majandamise ning TÜ kalateadlaste soovitudele Eesti kontekstis oluliste majanduskalade kohta, uuendati ja kohendati Eesti oludele vastavaks kestliku kalatarbimise juhise Kalafoor. Koostöös WWFi kolleegide ja Eesti kalateadlastega uuendatakse Kalafoori igal kevadel mai lõpul. Täna on Kalafooris 68 liiki ning 105 erinevat hinnangut, arvestades erinevaid püügimeetodeid ja -piirkondi.

Kalafoori tutvustati Eesti kalanduse osalistele: kalanduse juhtidele, teadlastele, kalatoodete tootjatele ja maaletoojatele ning jaekettide Rimi, Selveri, Stockmann, Prisma ja Coopi esindajatele. Koostöö ja arutelud jätkusid 2021. aastal. Rimi järgib kestliku kala juhise alates 2020. aasta juunist ning on oma kala ja mereanni valikust eemaldanud kõik ohustatud või ülepuütud liigid. 2021. aasta juunis viidi läbi ka ühine teavituskampaania ning koostöö jätkub 2022. aastal.

Üheskoos Leedu Looduse Fondi (Lietuvos Gamtos Fondas) ja Läti WWFi esindusega (Pasaules Dabas Fonds) pandi kokku ingliskeelne Baltikumi kalajuhis, mis järgib WWFi hinnanguid, aga arvestab kohaliku kalaturgu ning kuhu on lisatud kohaliku tähtsusega liigid. Täna on Baltikumi kalajuhises 76 liiki ning 124 erinevat hinnangut. Juhise kasutatakse rahvusvaheliste jaekettide teavitamisel (Rimi, Lidl, Stockmann, Maxima). Koostöö jätkub ka aastal 2022.

2020. aastal alanud kestliku kalatoidu kampaania lõppes 24. juunil 2021. Kampaania raames valmis märtsis kalamäng Facebookis, toodeti 13 hariduslikku animatsiooni, mida kuvati ERR kultuuriteadetes ning sotsiaalmeedia kanalites, osaleti arvamusfestivalil, Läänemerepäeval, Tallinna toidumessil ning korraldati üheskoos E4C projektiga töötube Tartu lasteaedade kokkadele. Koostöös Loodusmuuseumiga valmis interaktiivne näitus Tuur Maria unenägu.

Kuvatõmmis kestliku kalatoidu kampaania tarbeks valminud animatsioonist

Projektijuht Joonas Plaan osales erinevatel kalandusega seotud töörühma koosolekutel, kalandusnõukogu istungitel ning andis sisendit Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi (EMKF) tegevusele. Toimused ümarlauad eri osapoolte vahel (ministeeriumid, kalanduse esindajad, jaemüüjad ning teadlased). ELF andis hinnangu Keskkonnaministeeriumi püügisoovidele ning selgitas seisukohti Läänemere kalanduse kohta üldisemalt. **Tänu eri riikide keskkonnaorganisatsioonide ühisele tegevusele pikendati angerjapüügi keeluaega Läänemeres kolmelt kuult kuuele kuule. Tänu sellele kriitiliselt ohustatud angerjapüük praktiliselt peatub.**

Kestliku kala tarbimisega seotud teemasid on aasta jooksul kajastatud neljas telesaates, 16 raadiosaates, 21 online-meedia artiklis, seitsmes ajaleheartiklis ning kahes ajakirjas.

Toetudes WWFi hinnangutele ning nende kasutusel olevale metoodikale analüüsiti Eesti kalandust ning selle kestlikkust. **Analüüsi tulemused näitasid, et 84,6% Eesti rannakalurite välja püütud kaladest on kestlik ning ainult 6,4% on punases nimekirjas.** Võrreldes globaalse kalandusega, kus kõigest 11% on kestlik, on meie olukord hea. See info toetab kampaania sõnumit tarvitada kodumaist kala.

Naftareostuse ennetamine ja tõrje võimekus

ELF on alates 2005. aastast tegelenud vabatahtlikele naftareostustõrje alaste koolituste läbiviimise ning vabatahtlike võrgustiku arendamisega. Erinevate projektide raames on eelnevatel aastatel koostatud õppematerjale, loodud vabatahtlike andmebaas, vabatahtlikke koolitatud ning hangitud varustust.

2021. aastal testisime KIK projekti toel vabatahtlike grupijuhtide reageerimiskiirust fiktiivse naftaõnnetuse raames. Väljakutse-SMSile saabusid vastused 0-240 minuti (0-4 h) ehk keskmiselt 1 h ja 20 min jooksul, mis näitab, et toimiv kiirreageerimisgrupp on olemas. Vabatahtlikele grupijuhtidele korraldati õppekogunemised 18. mail Tartus Lodjakoja juures (8 osalejat) ja 19. mail Tallinnas Kalasadamas (11 osalejat), kus harjutati kahvaga robotpardi püüdmist ning arutati edasisi plaane.

HELCOM ja OIL SPILL projektide raames toimus neli veebiseminari, millest kahel oli ELF kaaskorraldajaks. Seminaridel jagati kogemusi päris juhtumitest, naftareostustõrjega kaasnevast kommunikatsioonist ja eluslooduse päästega seotud spetsiifilistest oskustest ja etappidest. Seminaridel osales ühtekokku 23 ELFi vabatahtlikku. Haapsalu Päästekomando korraldas iga-aastase

poomiõppuse, millest võttis osa 6 vabatahtlikku ning kus harjutati musta ja puhta ala eraldamist kaldaalal, poomide vettelaskmist ning kaitseriietuse komplekteerimist.

Septembris korraldas ELF Ristna sadamas kolmepäevase grupijuhtide algtaseme koolituse 17 osalejaga ning 16.-19. septembril toimus EUROWA ekspertide poolt läbi viidud edasijõudnute koolitus Võsul 13 osalejaga. Algtaseme koolitustel räägiti linnupäästmise eetikast, nafta mõjust lindude tervisele, täpsustati Keskkonnaameti ja Päästeameti rolli naftaõnnetuse korral ning jagati vabatahtlikele kätte varustus (seljakotid). Edasijõudnute koolitusel käinud said kätt harjutada ka lindude pesemisel.

Sügisel toimus Pärnus Keskkonnaameti, Keskkonnaministeeriumi, ELFi, Politsei- ja Piirivalveameti, Päästeameti ning Veterinaarameti vaheline kohtumine, kus täpsustati iga ametkonna roll naftaõnnetuse korral, mängiti läbi kriisikoosolek ning eluslooduse pääste töörühma moodustamine. Ühtlasi täiendati ja parandati kohtumisel eluslooduse pääste plaani sisu.

Projekti jooksul uuendati vanu kontakte ja taastati suhtlus mitmekümne vabatahtlikuga, kes on saanud naftareostustõrje ettevalmistuse aastatel 2006-2017. Projekti lõpu seisuga on vabatahtlike grupijuhtide meililistis naftajuhid@elfond.ee 100 inimest. Vabatahtlikele koostati õppematerjale koondav veebileht www.talgud.ee/naftajuhid.

Naftareostuse ennetamise projektis osalesid 2021. aastal Kadri Aller, Katrin Loss ja Aleksei Lotman. Tegevusi rahastas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.

ELFi vabatahtlik Sander Retel robotparti püüdmäs, õppekogunemine Tallinna Kalasadamas, 19.05.2021. Foto: Katrin Loss.

ELFi märgalade programm

ELFi tegevuse eesmärk on allesolevate väärtuslike soode säilimine ning kuivendusest rikutud soode taastamine.

Lähiaastate eesmärgid strateegias:

- taastatud on 7500 ha soid - 2021. aastal lõppesid soode taastamistööd projekti "Soode kaitse ja taastamine" raames, kus jõudsime kõigi kavandatud eesmärkide täitmiseni. Alanud on uus projekt "WaterLANDS", kus märgaladega seotud taastamistööd on planeeritud Pärnumaal veel enam kui 3500 ha-l;
- õigusaktidest ei tulene põhjendamatuid takistusi soode taastamiseks;
- Eesti sood pakuvad võimalikult palju erinevaid hüvesid ja toimib kõiki osapooli rahuldav inventeerimise ning hindamise süsteem;
- avalikkuse teadlikkus soode olulisusest on tõusnud ja mitmekesisestunud (st arvestatakse nii sotsiaalsete kui kultuurilooliste aspektidega).

Sookoosluste taastamine

Eelmise kümnendi keskpaigast on Eestis pööratud Lääne-Euroopa eeskujul rohkem tähelepanu kaitsealuste sookoosluste taastamisele (peamiselt kuivendusest tingitud kahjustuste elimineerimisele, sh mahajäetud turbakaevandusalade korrastamisele). Paljudes Euroopa riikides on sood peaaegu hävitatud (nt Taanis, Hollandis, Saksamaal). Soid hakati Eestis väärtustama ja kaitsma alates 1970.–1980. aastatest. Paraku on isegi osa kaitsealustest soodest märkimisväärse kuivendusemõjuga, eriti servakooslused. Õnneks on meil mitmel pool võimalik see protsess veel tagasi pöörata, sulgedes kuivenduskraavid ning taastades looduslik veerežiim, mille tulemusel hakkab sookooslus vähehaaval taastuma. Märkimist väärib vastuolu, kus avalikku raha (sh RMK eelarvet) kasutatakse taastamistöödega paralleelselt kuivendusvõrgustiku hooldamiseks ja renoveerimiseks turvasmuldadel või kuivendatud alade intensiivseks majandamiseks, mis päädib turbaalade edasise degradeerumise ja püsiva süsinikuheitega atmosfääri. Põllumajanduspoliitikas on selles suunas siiski positiivsemaid arenguid, kuna eeldatavasti kitsendatakse põllumajandustoetuste jagamise kaudu turvasmuldade edasist kuivendamist ja soositakse turvasmuldadel paiknevate põllumaade muutmist rohumaadeks, mis teatud määral vähendab nendelt lähtuvat CO₂ heidet, kuid ei peata seda.

ELF on sookoosluste taastamisega tegelenud alates 2007. aastast.

2015-2021 kestis ELFi juhtimisel **Euroopa Liidu LIFE programmi ja KIKi kaasrahastusel põhinev projekt „Soode kaitse ja taastamine“** (Conservation and Restoration of Mire Habitats – LIFE Mires Estonia, projekti nr: LIFE14 NAT/EE/000126), mis keskendus kuue kaitsealuse soo-ala veerežiimi taastamisele. Projekti partnerid olid Tartu Ülikool ja MTÜ Arheovisioon, koostööd tehti RMK, Keskkonnaministeeriumi, Keskkonnaameti, Põllumajandus- ja Toiduameti, kohalike omavalitsuste, külaseltside, kohalike elanike, Tudu kooli, ASiga Kobras, OÜga Consultare, OÜga Metropol Group, Hanso MK OÜga, Praktov OÜga, Tallinna Õpilasmalevaga, Kivikuvand OÜga, Inseneribüroo Urmas Nugin OÜga, Nordic Botanical OÜga, ASga Valmap Grupp, kunstnik Triinu Sarvega, Pime Kana OÜga, Reimerland OÜga, Önnela külalistemajaga, talgulistega, õpetajatega, 1. jalaväebrigadi kaitsevälastega ja maaomanikega, kelle maadelt said masinad liikuda taastamisaladele või kes soostusid ka enda maadel veerežiimi taastama. Projekti tegevustega käis 2020. a tutvumas Eesti Vabariigi President Kersti Kaljulaid.

Projekti tegevusi viisid ELFis ellu märgalaprogrammi juht Jüri-Ott Salm, eksperdid Marko Kohv, Piret Pungas-Kohv ja Eerik Leibak, kommunikatsiooniga tegelesid ELFi teabejuhid. Oluline osa oli ELFi talgumeeskonnal, kes viis läbi 51 talgut 608 osalisega. Talgute käigus aidati sulgeda kraave ja läbi viia

ulatuslikud kanaliste uuringud. Projekti tegevustes osalesid lühiajaliselt lisaks mitmed eksperdid, näiteks Alar Soppe öösorri seire töödes.

Taastamisalad katavad ligikaudu 7900 ha soid, sh ligi 5000 ha Natura 2000 elupaigatüüpidele vastavaid elupaiku. Võrreldes projekti algse plaaniga on töö käigus taastamistööst mõjutatud ala pindala suurenenud ligi 1500 ha võrra. Looduslikele tingimustele lähedane veerežiim taastati looduskaitsealadele ja peamiselt riigimaale jäävatel mittemajandatavatel rikutud veerežiimiga aladel: Alam-Pedja looduskaitsealal (Ika) – Soosaare soo mahajäetud kaevandusalal ja selle ümbruses, Alutaguse rahvusparkis (endine Agusalu Ika) – Feodorisoos, Ohepalu Ika erinevates osades, Tudusoo Ika ja Sirtsu Ika soodes ning Lahemaa rahvusparkis – Laukasoo. Projekti käigus loodi ja parandati metsise, rabapüü, pruunide konnade, rabakiilide ja koerliblikaliste elutingimusi ning koostati nende liikidega arvestav soode taastamismetoodika.

Looduskaitselisi ja seiretegevusi täiendasid kultuuripärandi ja loodusharidusega seotud tegevused. Pea 1500 inimest osales öppematkadel ja -päevadel, millega jagati teavet soode tähtsusest ning taastamistööst. Nende hulgas toimus 67 öppetäeva, kus osales 1303 inimest. Öppetäevad viidi läbi Tudusoo Ika-l paikneval ja teguloo jooksul uuendatud Tudu Järvesoo õpperajal ning Seljamäe matkarajal. Viimasele koostati selle projekti käigus uued infotahvlid.

Taastamistööd on vaadeldavad Tudu järve juures - peenikese valge joonena viib järve juurde renoveeritud laudtee, millel on võimalik liikuda ka ratastooliga. Kaldaerofoto 2020 Maa-amet

2021. a jätkus varasemalt tehtud taastamistööst seire. Täpsemalt jälgiti, kuidas on soodes muutunud veetase, sihtliikide elukäik ning kuidas peavad vastu rajatud paisud. Seiretööde käigus selgus, et osa paise vajavad parandamist. Enamasti teostati tööd käsitsi, va Soosaares ja Laukasoo. Viimase tööna lõpetati detsembris Laukasoo Suurlauka väljavoolu sulgemiseks rajatud põhipaisu parandamine ja laiendamine. Hüdroloogilise, botaanilise ja loomastiku seire tulemused annavad kinnitust, et taastamistööst üldine mõju on soodele ja nendega seotud elustikule positiivne.

Suurlauka taastumine - pildi keskel on näha rajatud põhipais. Foto: Marko Kohv

Samuti jõudis sügisel lõpule Tudusoo looduskaitsealal Järvesoos paikneva Seljamäe õpperaja uuendamine. Raja taasavamise järgselt, alates 2019. a aprillist kuni 2021. a novembrini on rada külastatud RMK külastajaseire andmetel 17 700 korda. Õpperaja infopostide kui õppeprogrammide koostamisel on silmas peetud, et infotahvlite materjal oleks mõistetav ning “kättesaadav” võimalikult paljudele sihtgruppide. Tavapärase entsüklopeedilise esitusviisi asemel on kasutatud dialoogi vormi - materjal on loetav nn õueraamatuna. Õpperaja külastamisel on õpetajatel ja giididel võimalik teha matku ka ELFi-poolse juhendamisetega ning kasutada iseseisvalt ELFi poolt koostatud materjale. Nt saavad õpetajad valida suure hulga küsimuste seast endale sobivad küsimused ning nendest ELFi soode taastamist kajastaval kodulehel genereerida vastava töölehe. Lasteaialastele ning algklassilastele on mõeldud Tudu soostikku ning sealset elustikku tutvustav põrandamäng, mida saab ELFist laenata.

ELFi keskkonnateadlikkuse ekspert ja geograaf Piret Pungas-Kohv kirjutas ning kunstnik Triinu Sarv illustreeris raamatu “Sookoll Kalli, Modris ja kadunud rabapüü”, mis räägib kahe sookolli, Kalli ja Modrise ning nende sõprade seikluste kaudu Eesti soode käekäigust, põimides lugudesse ka mitmeid pärimuslugusid. Lugu saab alguse raamatukogus, mis on suletud ja Unustus asub raamatutes elavaid tegelasi nahka pistma. Kallile see plaan ei istu ning tal on suur usk sellesse, et rabapüü võiks aidata tal minevikku meelde tuletada, mis omakorda aitab võidelda Unustuse vastu. Kalli otsustab raamatukogust põgeneda sohu, sest seal on suurem võimalus rabapüüd kohata. Kuidas see tal õnnestub ning kellega ta oma reisi jooksul kokku puutub, saab juba raamatust lugeda. Raamatul on reisiabina kaasas ka kaart, mis aitab nii väikestel kui suurematel lugejatel peategelastega kaasa reisida. Raamatute trükiarv oli 1000 ning need jagati peamiselt koolidele ja raamatukogudele.

Pidevalt on täienenud soode kultuurilooline andmebaas, kus on kokku üle 200 kirje. Leitav projekti kodulehel: <https://soo.elfond.ee/tegevused/sood-eesti-kultuuriloos/>

Koostati ja avaldati järgnevad artiklid, juhendid ja aruanded, mis on suures osas leitavad ka projekti kodulehel soo.elfond.ee

- Käsiraamat [“Soode taastamine: senised kogemused teguloo “soode kaitse ja taastamine” näitel”](#). J.-O. Salm, L. Remm, M. Haljasorg, E. Karofeld, K. Kohv, M. Kohv, A. Kraut, L. Krumm, M. Meriste, L. Oro, P. Pungas-Kohv, U. Sellis, K. Sikk. 2021.
- [Projekti "Soode kaitse ja taastamine" tegevusaruanne](#) (eesti ja inglise keeles)
- [LIFE järgne kaitsetegevuskava „Soode kaitse ja taastamine“ LIFE Mires Estonia](#). Detsember, 2021.
- [Projekti „Soode kaitse ja taastamine“ – LIFE MIREs ESTONIA projekti veeseire aruanne 2021. a.](#) Marko Kohv
- [Drooniseire tulemused 2021. a.](#) Marko Kohv
- [„Muutuvad mustrid Eesti soodes“](#). Piret Pungas-Kohv, Marko Kohv, Jüri-Ott Salm. National Geographic Eesti 11.

Koostatud projektijärgsete tegevuste kavas on välja toodud, et taastamistööde tulemusi võib mõjutada kavandatav Oandu põlevkivi allmaakaevandus, mille esialgsed piirid ulatuvad Sirtsu kaitseala piiridele. Käimasoleva keskkonnamõjude hindamise protsessi käigus oleme teinud ettepanekud mõjude välistamiseks.

2021. aasta detsembris algas 5-aastane projekt **WaterLANDS**, mille raames plaanitakse mitmel pool Euroopas taastada kokku 10 500 hektarit kahjustatud märgalasid. Eestis toimuvad tööd 3500 hektaril. Parandada plaanitakse Kikepera kaitseala kuivendatud metsade olukorda ja Kõrsa raba seisundit, samuti puhuda taas elu sisse Lavassaare ammendunud turbaväljakutele. Euroopa Komisjoni Horizon 2020 Roheleppe programmi poolt rahalise toetuse saanud projekt koondab eri riikide kogemuste põhjal kokku senised parimad praktikad, mida saab ka tulevikus märgalade hüvanguks kasutada. Kaasates juba projekti alguses kohalikke kogukondi ja teisi huvilisi, püütakse kahjustunud märgalade taastamisel leida parim lahendus nii keskkonnale, kohalikele kogukonnale kui ka majandusele. Nõnda laotakse vundament tulevikuks, et säilinud märgalad oleks paremini hoitud ja mõistlikult kasutatud ning kahjustatud alad taastatud.

Projekti WaterLANDS osaleb 32 partnerit 14 Euroopa riigist ning seda juhivad Dublini ülikooli kolledž (UCD) Iirimaaalt. Eestist lööb kaasa neli partnerit: Tartu Ülikool, Eestimaa Looduse Fond, Riigimetsa Majandamise Keskus ja AS Tootsi Turvas. Projekti kogueelarve on 23 miljonit eurot, millest Eesti partneritele on kokku kasutada antud 5,2 miljonit. Projekti tegevusi viivad ELFis ellu Jüri-Ott Salm, Piret Pungas-Kohv, Mariliis Haljasorg ja Mari Kaisel.

Eesti soode vaheinventuur

Eestimaa Looduse Fond tegi 2009–2013 ulatusliku soode inventuuri. Saadud andmetel katavad lage- ja puissood Eesti territooriumist 5%, millest peaaegu kolmveerand on kaitse all. Koos soometsadega katavad kõik sood Eesti maismaast 7–8%.

ELF alustas KIKi toel 2017. aastal projektiga, mille raames inventeeriti üle Eesti ühtse metoodika järgi kõik need lage- ja puissoolad, mille kohta andmed on vananenud või küsitavad. Selle käigus on 2018. aastal uuendatud 571, 2019. aastal 536 ja 2020. aastal 760 soo seisundi ning looduskaitse väärtuse hinnanguid. Välitöödel koguti andmed iga soola koosluse tüübi, seisundi, inimõju ja liigilise koosseisu kohta, need sisestati andmebaasi ja väljavõtte edastati ka keskkonnaagentuurile (KAUR).

Projekti käigus toimetati ka kõik ELF-i andmebaasis olevad sookirjed ning lahendati tüpoloogilised jms. vastuolud. See töö oli juba varem lõpetatud Põhja- ja Lääne-Eesti kirjetega, 2021. aastal õnnestus lõpule viia ka kõigi Lõuna-Eesti kirjete toimetamine. Ülevaade vaheinventuuri tulemustest avaldati ajakirja “Eesti Loodus” 2021. a. detsembrinumbris: “Kui palju on Eestis soid?”, autor Eerik Leibak.

Märgalaviljelus Baltimaades

2021. aasta sügisest jätkuvad märgalaviljeluse tegevused eesmärgiga tagada nii kunagistel kui ka praegustel märgaladel allesjäänud turba ja sellesse seotud süsiniku säilimine ning vähendada nendelt lähtuvat CO₂ heidet, samas võimaldades inimesel maa kasutust jätkata.

Märgalaviljeluse projekti raames analüüsitakse ja osaletakse riiklike ning EL poliitikate (nt ÜPP) kujundamisel. Märgiline on see, et ÜPP raames on märgalaviljelus toetuskõlbulik tegevus, kuid Eestisesed täpsemad kriteeriumid on alles väljatöötamisel.

Eesti kontekstis on endiselt oluline teha rakendusuringuid, mis annaks kindlust erinevate liikide kasvatamise tulemuslikkuse, kasutusvõimaluste ja süsinikubilansi kohta. Selle lünga täitmiseks valmis 2020. aastal tehniline projekt märgalaviljeluse pilootala rajamiseks Rannu lähisel Sangla osaliselt ammendatud turbakaevandamisalale, kuid rahastust plaani teostamiseks pole leitud. Sarnaste uuringutega on kavas jätkata Lavassaares ammendatud turbakaevandusaladel 2021. aastal alanud projektiga WaterLANDS.

Kuivendatud turbaala Lavassaares, mida võiks osaliselt kasutada märgalaviljeluse pilootalana. M. Kohv

Projekti rahastab Euroopa Kliimainitsiatiiv (*European Climate Initiative* - EUKI). Partneriteks on Michael Succow' Sihtasutus Saksamaalt, Lake & Peatland Research Centre Lätis ja Foundation for Peatlands Restoration & Conservation Leedus. ELFi on projektijuhiks Jüri-Ott Salm, projektis osalevad Aleksei Lotman (põllumajanduspoliitika) ja Mariliis Haljasorg (teavituse).

Turba kaevandamine

Keskkonnaministeeriumi juures tegutseval turba ümarlaval esindab ELFi Jüri-Ott Salm. 2021. aastal toimus üks koosolek, mille peamisteks teemadeks olid turba kaevandamise ja kasutamise vastavus kliimapolitiika eesmärkidega ning potentsiaalsete kaevandusalade nimekirja ülevaatamine. Viimane on seotud Keskkonnaministeeriumi kavatsusega täpsustada 2016. aastal vastu võetud määruses "Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade ning kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekiri" toodud alade nimekirja. Siiski ei ole keskkonnaministeeriumi poolt edasisi samme teadaolevalt tehtud, samuti on jäänud ebaselgeks ümarlaura roll ja tulevik.

ELF on esindatud vabatahtliku turba kaevandamise sertimissüsteemi arendamisega tegeleva sihtasutuse Responsibly Produced Peat (RPP) nõukogus (nõukogu liige Jüri-Ott Salm). Sertimissüsteemi eesmärgiks on tagada looduskaitseliste väärtuste säilimine ja kaevandusjärgne alade korrastamine, eelistatult taastatud märgaladena. Kliimamuutuste leevendamiseks on oluline taastada võimalikult kiiresti ammendatud kaevandusaladel süsinikku siduvad märgalad, et vältida neilt edasist CO₂ emissiooni. ELF tegi ettepanekuid mitmele sertimistaotlusele ja selle tulemusel on kaevandajatel kohustus lähiaastatel viia läbi tegevusi kaevandamisega seotud tegevuste seire täiendamiseks ja leevendusmeetmete kavandamiseks. Ühel juhul võeti sertimistaotlus tagasi, kuna see oli seotud Lavassaare põlengualaga.

Viimasest lähtuvalt esitas ELF 2020. aastal Keskkonnaametile pöördumised turbakaevandusaladel ja nende lähistel toimunud põlengute põhjuste uurimiseks ja väärteomenetluse algatamiseks, keskendudes 2020. aasta suvel Pärnumaal turbakaevandusest alguse saanud põlengule, mis levis rabas enam kui 70 hektarile üle-euroopalise tähtsusega Natura 2000 võrgustikku kuuluvale Lavassaare linnu- ja looduslale. Keskkonnaamet vastustas menetluse algatamise, kuid kohtu otsus kohustas ametit uurimise läbi viima. ELFi nõustas juhtumis SA Keskkonnaõiguse Keskus (KÕK). Kohtulahend tõi mh selguse olukorda, et asutustevahelise kokkuleppe järgi on maastikupõlengute menetlemise kohustus Keskkonnaametil ja mitte Päästeametil. Senini pole teadaolevalt menetlust Lavassaares lõpule viidud ja puudub teave ka teiste vastavate juhtumite menetlustest ning nende tulemustest. Koostöös KÕKiga jätkab ELF teema seiramist ja on koostanud mitmeid järelepärimisi.

Endiselt on vastuseta Rääma soos turba kaevandamise ja kaevandusloas sätestatud tingimuste võimalik eiramine. BIOLAN Baltics OÜ viis 2020. aastal Rääma soos Rääma turbamaardlas (registrikaardi nr 0230) läbi eelkuivendustööd, mille tulemusel on toimunud ulatuslik maapinna vajumine kuni 200 m ning pinnase lõhede teke kuni 150 m kaugusel kaevandusala piirist. Kaevandamisluba (L.MK/326603) kohustas enne kaevandamistegevuse alustamist rajama vettpeidava tõkendi (geomembraanist sein), mis tagaks veerežiimi säilimise väljaspool mäeeraldist. Hüdrogeoloogilise hinnangu koostamine väidetavalt puidujääkidest rajatud veetõkendi toimivusele ja protsessi vastavusele kaevandamisloas sätestatud tingimustega on kavas 2022. aastal.

ELFi kliimamuutuse ja energeetika programm

ELFi strateegia kliimaprogrammi üldiseks eesmärgiks on Eestist lähtuva süsiniku hulga kasvu peatamine atmosfääris (st saavutada kliimanetraalsus ja sealt edasi kliimanegatiivsus) ning Eesti väljumine saastavast põlevkivienergeetikast.

2021. aastal jätkusid arutelud õiglase ülemineku ning laiemalt Euroopa ja kitsamalt Eesti kliimaambitsiooni tõstmise osas. 2021. aasta kevadel toimus Riigikogu suures saalis 2020. aastast edasi lükkunud arutelu kliimanetraalsuse ambitsiooni tõstmiseks, mis tõukus ELFi eest veetud ligi 3000 allkirjaga parlamendile üle antud rahvaalgatusest “Kliimanetraalne Eesti aastaks 2035”. Põlevkiviõlitechase ehitamisega liiguti 2021. aastal edasi hoolimata ajutisest viivitusest, mille suutsid kliimanoored kohtu kaudu saavutada. Aktiivselt tegutseti EL rahastuse planeerimisega aastateks 2021-2027, mille osas koordineeris CAN Europe kevadel EU Cash Awards kampaaniat, kui keskkonna- ja kliimasõbralikult plaanitakse mitmesuguseid toetusi kasutada erinevates EL liikmesriikides taasterahastu raames. CAN Europe tõi välja 13 liikmesriigi head, halvad ja inetud näited ning ELF aitas kaasa kampaania levitamisele Eestis.

Euroopa Liidu tasandil astuti mitmeid samme roheleppe elluviimiseks: võeti vastu Euroopa kliimaseadus, millega kirjutati 2050. aasta kliimanetraalsuse eesmärk seadusesse. Juulis 2021 tuli Euroopa Komisjon välja ulatusliku kliima- ja energiapaketi Eesmärk 55 (Fit for 55), millega uuendatakse ELi energia- ja kliimapoliitikat kujundavaid regulatsioone, et vähendada ELis heitmeid 55% võrra aastaks 2030, võrreldes 1990. aastaga. Paketi raames lepivad ELi osapooled kokku nii

olemasolevate regulatsioonide muutmises kui täiesti uutes seadusandlikes aktides. Paketi täpsema sisu osas asusid liikmesriigid, sh Eesti kujundama oma seisukohti ning aktiivne töö selles vallas jätkub ka 2022. aastal.

Vabaihenduste kliimavõrgustiku liikmed, kelle seas ka ELF aktiivselt eestvedaja ja liikmena tegutseb. Foto: Katre Liiv

ELFi olulisemad tegevused kliima- ja energeetikavaldkonnas olid 2021. aastal seotud Eesti kliimaambitsiooni tõstmise, õiglase ülemineku, Ida-Virumaa Roheplaani, kliimakogu ning Euroopa Liidu kliimapolitiika teemadega, eriti Eesmärk 55 paketiga. 2021. aasta esimeses pooles oli üheks teemaks ka [kliimamuutuse mõju toidutootmisele, põllumajandusele](#). Õiglase ülemineku teemal keskendus ELF Ida-Virumaa Roheplaanile ja Ida-Viru noorte kliimakogule. ELF veab Roheplaani koostamist koos Cleantech ForEstiga. Koosloomeprotsessi juures oli abiks DD Stratlab ja ettepanekute mõjuanalüüsi juures RAKE. 2021. aasta lõpuks valmis [Roheplaani ring-, bio-, ja sinimajanduse](#) osa ning edasine töö jätkub Roheplaani kokkupanekuga, kusjuures 2021. aastal valminud materjalidele liidetakse juurde 2020. aastal loodud taastuvenergia ja energiatõhususe osa.

Oktoobris 2021 käivitus Eestis ELFi eestvedamisel esimene kliimateemaline rahvakogu Ida-Viru noorte seas - [Ida-Viru noorte kliimakogu](#). Kliimakogu hindas maakonna õiglase ülemineku plaane ja tegi ettepanekud nende täiendamiseks, et üleminek kliimanetraalsele tulevikule oleks noorte vaatest õiglane. Osalejad kogunesid kolmel päeval: ühel nädalavahetusel teadmiste kogumiseks ja huvipoolte ärakuulamiseks, kaks nädalat hiljem ettepanekute sõnastamiseks. Viimasel arutelupäeval osales 25 ning ettepanekute üle hääletas 21 noort. Kliimakogu ettepanekud liikusid edasi rahandusministeeriumisse riigihalduse minister Jaak Aabile, kes vastutab õiglase ülemineku kava eest, ja Ida-Viru Omavalitsuste Liidule, kes saab nendega arvestada maakondlikus strateegias. Noored said oma ettepanekuid tutvustada kohtumistel [minister Jaak Aabile](#) ja [president Alar Karisele](#) detsembris 2021 Narvas.

Ida-Viru kliimanoorte kohtumine president Alar Karisega 15.12.2021 Narvas. Foto: Mattias Tammet / Vabariigi Presidendi kantselei

Osa kliimakogu noori jätkavad koos [kliimasaadikutega](#) aktiivselt Ida-Virumaal kliimateemadel tegutsemist ning on loomas MTÜd, mille üks eesmärkidest on kliimakogu ettepanekute edasise saatus jälgimine, vajadusel sekkumine, suhtlus otsustajatega jms. Lisaks on erinevad osapooled nagu nt Narva linnapea ja EL esindus Eestis tundnud huvi koostöö vastu noortega. ELFi partner kliimakogu korraldamisel oli Rohetiiger.

Eesti kliimaambitsiooni tõstmise üheks nurgakiviks oli [rahvaalgatuse “Kliimaneutraalne Eesti 2035”](#) mitmeid kordi covid-19 kriisi tõttu edasi lükkunud [arutelu riiklikult tähtsa küsimusena Riigikogus 15.04.2021](#). Pakkusime ka välja eraldi kohtumised kõigi Riigikogus esindatud erakondade fraktsioonidega, et arutada kliima- ja energiapoliitikat Eestis.

ELF osales kliima- ja energiapoliitika debatis, tihti koostöös EKO kliimavõrgustiku liikmete või teiste vabaühendustega. Näiteks koondasime valitsuse vahetudes jaanuaris 2021 koos ERLi ja KÕKiga valitsuse kliima ja energeetika valdkonna [soovitused](#) koalitsioonileppesse, vedasime eest enam kui 20 organisatsiooni poolt algatatud [ühiskirja](#) koostamist Kliimapoliitika põhialuste aastani 2050 (KPP) ning Energiamaajanduse arengukava aastani 2030 (ENMAK) uuendamiseks ning juhtisime ministriumite tähelepanu sellele, et EL rahade kasutamise puhul on oluline keskkonnaalane sisukus, andes koostöös ERLiga näiteks tagasisidet Eesti taastekava eelnõule.

Euroopa Liidu kliimapoliitika alase teadlikkuse tõstmise ning huvikaitse edendajana juhtisime kevadel tähelepanu Euroopa kliimaseaduse protsessis antud määruse olulisusele ning [kirjutasime artikleid](#), et teadlikkust sellest tõsta. Alates suvest on ELF tegutsenud aktiivselt Eesmärk 55 kliimapaketi alase huvikaitsetöö ning teadlikkuse tõstmisega nii teiste vabaühenduste kui ka valitsussektori osas, sügise hakul vedas ELF eest [keskkonnaühenduste ühise tagasiside](#) koostamist Eesmärk 55 paketi ja andis sisendit Eesti riigi seisukohtade kujundamiseks. Sellega paralleelselt tuli ELF välja oma [13 ettepanekuga](#) Eestile Eesmärk 55 paketi läbirääkimisteks, mida jagasime otsustajatele nii Eestis kui Brüsselis, ning mis keskenduvad peamiselt metsandusele ja põlevkivisektorile. Aasta lõpus [analüüsisime](#) põhjalikult

valitsuse seisukohti paketi osas. Aktiivne töö Eesmärk 55 ning Euroopa Liidu kliimapoliitika teemadega jätkub ka 2022. aastal.

Õlithase rajamise otsuse vaidlustamiseks jätkas ELF põlevkivisektori laiendamise kahjulikkuse selgitamist ja rõhutasime põlevkiviõlisse investeerimisega seotud riske, toetades nii Fridays for Future Eesti tegemisi.

Koos ERLi ja KÕKiga toimetasime www.kliimamuutused.ee veebiportaali ja FB kontot. Veebileht annab selge ja igapäevase arusaadava ülevaate kliimamuutusest ja selle mõjudest ning võimalustest, kuidas pidurdada kliimamuutuse süvenemist. Veebilehel jagame keskkonnaorganisatsioonide värskeid uudiseid ja kajastame vabaühenduste kliimavõrgustiku infokirja.

Jätkus väga tihe koostöö ERLi ja KÕKiga, osalesime aktiivselt aasta lõpuks juba 34 organisatsiooni ühendavas vabaühenduste kliimavõrgustiku töös.

ELF osales aktiivselt Climate Action Network Europe võrgustikus: jagasime Eesti kogemusi, osalesime võrgustiku aruteludes ja ühiseisukohtade koostamises. Koostööd jätkasime ka Balti keskkonnaorganisatsioonidega. Rahvusvahelisel Peamisteks rahvusvahelisteks koostöösuundadeks olid 2021. aastal õiglase üleminek, biomassi kasutamine energeetikas, EL rahastuse planeerimine, Euroopa kliimaseadus ja Eesmärk 55 pakett.

Aasta lõpus algas CAN Europe'i üle-euroopalise taastuvenergiakampaania ning ECFi rahastuse toel tuule- ja päikeseenergia projekt, mis jätkub 2022. aastal.

Juunis 2021 lõppes KIKi rahastatud projekt, mille eesmärk oli selgitada kliimamuutuse mõju toidutootmisele. Selleks valmis videoklippide seeria "Kuidas maitseb kliimamuutus?" [Eesti toidutootjatega ja rannakaluriga](#). Kõik viis klippi koos teadlaste kommentaariga [avaldas Eesti Rahvusringhäälingu teadusportaal Novaator](#). Samuti eestindasime ja venendasime [neli juba olemasolevat klippi](#), mis aitavad mõista pikaajalisemaid globaalseid mõjusid, mida kliimamuutuse mõju toidu tootmisele kaasa toob - nt ränne. Klippe jagasime haridusprogrammides kasutamiseks koolidele ja raamatukogudele üle Eesti ning MTÜ-le Mondo. Samuti täiendasime kliimamuutused.ee veebilehte infoga [kliimamuutuse mõjust inimesele üldiselt, sh põllumajandusele, kalandusele](#) ning [Eestis](#) ning ajakohastasime [kliimasõbraliku toitumise soovitusi](#). Koostöös teadlaste ja ekspertidega ilmus seeria artikleid meedias kliimamuutuse mõjudest põllumajandusele, näiteks [Muld on meie sõber - hoiame teda!](#) (Postimees), [Rohtsete põlluservadega laastava kliimamuutuse vastu](#) (Postimees), [Kuidas maitseb kliimamuutus ehk olukorrast õunariigis](#) (Sirp). Sotsiaalmeedias toimus kampaania [#kuidasmaitsebkliimamuutus](#), millega aitasime kaasa teadlikkuse kasvule sellest, mida tähendab kliimamuutus meie tuleviku toidulauale. Näiteid visuaalidest, mida kampaanias kasutasime:

Illustratsiooni autor Indrek Kangro.

Kliimaprogrammi tööd võimaldasid järgmised toetused Eesti ja rahvusvahelistelt rahastajatelt:

- ELi LIFE programmi toel teeme koostööd rahvusvaheliste partneritega eesmärgiga toetada ELis ja Eestis edukat ja kiiret üleminekut kliimaneutraalsele majandusele.
- Maakondade arengustrateegiate elluviimise toetusmeetme abil vedasime eest Ida-Virumaa Roheplaani koostamist.
- Euroopa Komisjoni rahastatud suurema rahvusvahelise projekti, kust võtab osa CAN Europe, kohaliku allprojektina korraldasime Eesti esimese kliimakogu.
- Keskkonnainvesteeringute Keskuse (KIK) toel jätkasime tegevusi teadlikkuse tõstmiseks kliimamuutuste mõjust põllumajandusele ja toidutootmisele;
- Aktiivsete Kodanike Fondi (ACF) toel jätkasime koostöös ERLi ja KÕKiga vabaühenduste kliimavõrgustiku edendamist.
- European Climate Foundation toel suurendasime teadlikkust ning poliitilise tasandi arusaama sellest, et Euroopa rohelepe ja üleminek madala süsinikuheitega majandusmodelile pakub Eestile palju võimalusi.

2021. aastal osalesid kliimaprogrammi meeskonnas projektijuhtidena Johanna Maarja Tiik ja Maris Jõgeva, ekspertidena Piret Väinsalu ja Johanna Kuld, kommunikatsiooniekspertidena Mariliis Haljasorg ning Katre Liiv ning juhatuse liige Siim Kuresoo.

2022. aastaks on kliimaprogrammis seatud järgmised sihid:

1. Jätkame senisest jõulisemalt huvikaitset Eesti kliima- ja energeetikapoliitika ajakohastamiseks, et see käiks sammu Pariisi kliimakokkuleppega ning aitaks saavutada nii EL kui ka Eesti enda valitsuse kliimaeesmäärke. Selleks räägime kaasa EL kliimapoliitika kujundamises ning toome Eestisse rahvusvahelist teadmist ja kogemust.
2. Jätkame tööd õiglase ülemineku toetamiseks, sh Ida-Virumaa roheplaani koostamise eestvedamist ja kliimakogu järeltegevusi.
3. Jätkame EL kliimapoliitika ning Euroopa rohelepe teemade teemalist huvikaitset ning avalikku kommunikatsiooni
4. Fookuses on kliimaseadus - kas Eestil on vaja kliimaseadust ja kuidas keskkonnaühendused selles osas tegutsema peaksid, tellime ka analüüsi.

5. Jätkame eesmärgistatud kliimakommunikatsiooniga, keskendudes süsinikueelarve teemale ja kliimamuutustele mitte reageerimise hinnale, sh lähtudes 2022. aastal ilmuvatest IPCC raportitest.
6. 2022. aastal peame oma tegevuste planeerimisel silmas saabuval Riigikogu valimisi.
7. Osaleme erinevate oluliste arengudokumentide koostamise/uuendamise protsessis nagu Energiamaajanduse arengukava 2035 (ENMAK), Keskkonnavaldkonna arengukava (KEVAD) ja Kliimapolitika põhialuste aastani 2050 (KPP) jt
8. Uue suunana keskendume taastuenergiale, täpsemalt tuule- ja päikeseenergiale, hoiame silma peal ka tuumaenergia planeerimise arengutel.

ELFi liigikaitse programm

ELFi liigikaitse programmi üldeesmärk on Eesti loodusele omaste ja ohustatud liikide asurkondade elujõulisus. Strateegia eesmärgid lähiaastateks on järgmised:

- ELF on heaks tugistruktuuriks liigikaitseprojektide elluviimisel, kui konkreetse ohustatud liigi kaitsmiseks on olemas pädevad teadmised ja vahendid ning senine kaitse ei ole piisav;
- ELFi jaoks ajalooliselt prioriteetsed liigid – lendorav, nahkhiired, hülged ning kahepaiksed – on hästi kaitstud;
- kriitilisse olukorda sattunud ohustatud liikide kaitseks astub riik õigeaegselt tõhusaid samme.

Lendorav

Lendorava kaitse tegevuse põhieesmärk on olnud info kogumine lendorava esinemispaikade kohta ning selle liigi hea käekäigu eest seismine. Viimasel aastakümnel langes lendoravate arvukus alla jätkusuutlikkuse piiri. Lendoravate elupaikade vähenemise ja edasise killustumise vältimiseks on aastaid korraldatud lendorava elupaikade inventuure ning kavandatud lendorava leiukohti ühendavat võrgustikku, nende alusel on tehtud mitmeid ettepanekuid lendorava püsielupaikade moodustamiseks. Selle töö tulemusena kinnitas keskkonnaminister 2016. aastal lendorava kaitse tegevuskava ning võttis kaitse alla uued lendorava püsielupaigad. Püsielupaikade moodustamine on hoidnud ära lendoravatele oluliste elupaikade maha raiumise.

Paar viimast aastat on olnud lendoravale edukad sigimise aastad. Sajandi alguse raielankidele on kasvanud kuni 15 meetrine noor mets, mida lendoravad saavad taas kasutada isolatsiooni jäänud elupaikade vahel liikumiseks, võimaldades vahepeal asustamata leiukohti taasasustada.

2021. aastal viis Keskkonnaamet lendorava kaitseks mõeldud tegevusi läbi LIFE programmi Soome-Eesti ühisprojektis „Lendorav“. ELF ei ole projekti formaalne partner, kuid osaleb toetava osapoolena tegevuste jälgimises ja levitamises.

Nahkhiired

2021. aasta oli ELFi 2017. aastal alanud LIFE projekti „**Tiigilendlase (*Myotis dasycneme*) elupaikade parandamine Eestis (EstBatLIFE projekt)**“ viimane tööaasta. Tegevuste loetelu:

- Jaanuaris toimus projekti juhtrühma neljas koosolek, kus tehti eelmise perioodi kokkuvõtteid ja seati sihte viimaseks aastaks. Ühtlasi otsustati ära, et projektile taotletakse 6 kuud pikendust, et jõuaks kõikidele projektialadele rajada elektritaristu ja siduda sellega valveseadmed. Piusale paigaldati infotahvli alus. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve.
- Veebruaris paigaldati Ülgase projektialale infotahvel. Valmis õuesõppe infomapp nahkhiirte bioloogiast. Toimus projekti välise vaatleja neljas külastus, mille käigus toimus väljasõit Piusa

koobastesse ja tutvuti sinna paigaldatud turvatruubiga, infotahvliga ning näitusega külustuskeskuses. Veebruaris ja märtsi alguses viidi läbi ka nahkhiirte loendus kõigis nahkhiirte talvituskoobastes kõigil projektialadel. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve. Alustati elektriliitumise taotlemist Vääna-Postil ja Ülgasel ning esitati taotlus AfterLIFE perioodi tegevusteks KIK-le.

- Märtsis koostati ja esitati projekti pikendustaotlus. Paigaldati Piusa koobastesse nahkhiirekaamera. Sõlmiti elektriliitumislepingud nii Vääna-Posti kui ka Ülgase projektialal. Tegeleti infomapi jaotamisega. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve.
- Aprillis valmistati ette elektritaristu projektide hanget kõikidel projektialadel. Valmistati ette ka püstšahti sulgemise tööde hanget Humala projektialal. Osaleti EUROBATS AC aastakoosolekul. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve.
- Mais telliti projektialadele elektriprojektid. Paigaldati Piusa projektialale infotahvel. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve.
- Juunis valmisid elektriprojektid, mis läksid juulis kooskõlastusringile ja said lõpliku kinnituse augusti alguses. Saadi kinnitus LIFE projekti 6 kuuks pikendamise taotlusele. Saadi kinnitus KIK-ilt projekti AfterLIFE perioodi esimese kahe aasta tegevuste osalisele rahastamisele. Valmistati ette LIFE projektide koolitusreisi Piusa projektialale. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve.
- Juulis toimus LIFE projektide koolitusreis Piusale. Valmis püstšahti sulgemise eelprojekti Humalas. Kooskõlastati elektriprojektid ja šahti sulgemise eelprojekt ning valmistati ette ehitustööde tellimist. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve.
- Augustis valmisid lõplikult kõik elektriprojektid ja sai kooskõlastatud ka Humala püstšahti ehitusprojekt. Saadeti välja elektritaristu ehitustööde hinnapäringud töödeks kõikidel projektialadel. Toimus virtuaalne huvipäev nahkhiirtest Ülgase piirkonna huvirühmadele. Sõlmiti ehitusleping püstšahti sulgemiseks Humalas. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve.
- Septembris parandati Ülgasel piirdeaedu (puu oli peale kukkunud) ja ehitati infotahvli juurde terrass ning purre. Toimusid Humala püstšahti sulgemise ehitustööd. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve.
- Oktoobris sõlmiti leping elektritaristu rajamiseks Vääna-Postil ja algasid elektritaristu rajamise tööd. Algasid elektritaristu rajamise tööd Piusal. Planeeriti projekti lõppseminari. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve.
- Novembris valmis projekti Layman's aruanne ja toimus projekti rahvusvaheline lõppseminar. Valmisid elektritaristu Vääna-Postil ja Piusal ning algas elektritaristu rajamine Ülgasel ning valveseadmete paigaldamine kõikidel projektialadel. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve.
- Detsembris valmis elektritaristu Ülgasel ja paigaldati valveseadmed kõikidele projektialadele välja arvatud Humalasse, kuhu jäi tööle akutoitel valvesüsteem. Kõikidel projektialadel jätkus akutoitel ajutine videovalve. Toimus projekti välise vaatleja viies külustus ja algas projekti lõpparuande koostamine.
- Terve aasta vältel olid kõikidel projektialadel sissepääsud nahkhiirte maa-alustesse talvituspaikadesse videovalve all ja nahkhiiri oli palgatud valvama turvafirma Forus.

Projekti rahastab Euroopa Liidu LIFE programm, SA Keskkonnainvesteeringute Keskus ja projekti partnerid. EstBatLIFE projektijuht on Lauri Klein ning ekspert Lauri Lutsar, teabejuht on Kertu Hool. Lähem info projekti kohta: <http://elfond.ee/nahkhiired>

Elektrikaablite vedamine projekti välitööautoga Väana-Posti projektialal. Kaablid paigaldati nahkhiirte talvituskäikudesse ja kokku vedas projekti nahkhiirekspert Lauri Lutsar projektijuht Lauri Kleini abiga sellel projektialal enam kui 700m kaableid ning kõikidel aladel kokku paigaldati enam kui 3 kilomeetrit maakaableid ja paigaldati 16 elektrikilpi ja 16 valveseadmete kappi. Foto: Lauri Klein.

Konnad teel(t)

Alates 2012. aastast on ELF kevaditi korraldanud KIKi toel kahepaiksete üle tee aitamise kampaniaat „Konnad teel(t)“. Algatuse „Konnad teel(t)“ eesmärgiks on päästa maanteedel hukkuvaid kahepaikseid ning suurendada inimeste teadlikkust Eesti kahepaiksetest, nende eluviisidest ja olulisusest meie ökosüsteemis. Konnade elude päästmisel on abiks nii talgud kui ka tähelepanelikum liiklemine kriitilistes teelõikudes rände ajal. Pikemas plaanis on aga tarvis ohtlikele teelõikudele rajada kestlikud ning hästi planeeritud konnatunnelid.

Konnarände ajal olid kehtestatud koostöös KOV-ide ja Maanteeametiga liikluspiirangud Tallinnas Astangu tänaval, Tartus Ihaste teel ja Porkunis Viinavabriku teel. Konnade rände eest hoiatavaid ajutisi liiklusmärke oli mujalgi.

2021. aastal ei korraldatud COVID-19 piirangute tõttu õppepäevi looduskeskustes, vaid viidi läbi virtuaalsed õppeõhtud eesti ja vene keeles. Need on järelvaadatavad: www.konnad.elfond.ee. Konnatalgute juhtidele jagati varustust (ämbrid, kindad, pealambid, helkurvestid, infovoldikud, konnatõkked) ning suunati huvilisi konnapäästele appi. Autorataste alt päästeti ca 21 900 kahepaikset 17 paigas üle Eesti ning vabatahtlikud käisid talgutel 520 korda, panustades 433 töötundi. Kõige tihedam kahepaiksete ränne toimus Porkunis, kus vabatahtlike abiga päästeti 7001 konna. Tihedalt kannul oli Põltsamaa 6043 kahepaiksega ning järgnesid Astangu tänav Tallinnas 2027, Rae vald 1195, Kaunissaare 965, Ruu-Ihasalu 842 ja Sillamäe 570 päästetud konnaga. Kokku päästeti 20 055 harilikku kärnkonna, 1334 rohukonna, 344 rabakonna, 134 tähnikesilikku, 21 tiigikonna, 2 veekonna ja 1 mudakonn.

*Sõidukeeld konnarände ajal Tallinnas
Astangu tänaval. Foto: Kristel Saarm.*

“Konnad teel(t)” kampaania raames on vabatahtlikud kümne aastaga päästnud üle 155 000 kahepaikse elu. Aastate jooksul on talgutest osa võetud ca 3821 korral, tublid vabatahtlikud on konnade heaks tööd teinud umbes 7033 tundi.

Projekti tegevusi rahastas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus. Projekti eestvedaja ja vabatahtlike tegutsemise koordineerija oli 2021. aastal Kadri Aller. Kommunikatsiooniga tegeles Mariliis Haljasorg; kampaaniat tutvustas eestikeelses meedias Henry Timusk ning venekeelses Tatjana Lavrova.

Looduskaitse andmebaas

ELFi looduskaitse andmebaas hõlmab enamikku Eesti elupaigatüüpe ja loodusväärtusi. Läbi viidud üle-eestiliste inventuuride [põlismetsad (1993–1996); puisniidud (1995–1996); märgalad (1996–1998); niidud (1999–2001); sood (2009–2020) jt.] andmed on digitaliseeritud ja süstematiseeritud.

Andmebaas koosneb 31.12.2021 seisuga 25 046 kirjest (millele lisandub 6975 ajaloolist niidukirjet), iga kirje on ühe konkreetse elupaiga kohta (hõlmab tavaliselt 0,5–100 ha) ja sisaldab andmeid selle seisundi, väärtuste ja liigilise koosseisu kohta. Mullused uued kirjed lisandusid eelkõige soode vaheinventuuri käigus seni inventeerimata objektide kohta. Põhibaasiga seotud liigiandmebaasis oli 575 131 kirjet erinevate taime-, looma- ja seeneliikide kohta.

Väljavõtteid kaitstavate liikide ja väärtuslike koosluste kohta on regulaarselt (sh. 2021. a.) edastatud Keskkonnaagentuurile (EELIS), Keskkonnaministeeriumi looduskaitseosakonnale, Euroopa Komisjonile jm asjakohastele institutsioonidele ning Tartu Ülikooli jt teadlastele. Lisaks ELFi andmebaasi "traditsioonilisele" väljavõttele (ELF_inventuurid) on EELIS-es ka eraldi teemakiht 'sood'.

ELFi andmebaas vastab Euroopa Liidu Natura 2000 kriteeriumidele ja võimaldab selle kasutust riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil. Muu hulgas on see oluline vahend Natura 2000 protsessi looduskaitseliste aspektide objektiivsuse tagamiseks. Samuti on oluline seirata Natura kriteeriumite täitmist Eesti riigi ja arendajate poolt (arendustegevus, sh planeeringud; riikliku ülevaate koostamine Natura-alade kaitse osas; Natura-aladel loodushoiutööde rahastamine). Nendele tegevustele aitab kaasa osalemine Eestisisesest ja rahvusvahelistes koostöövõrgustikes (Eesti Keskkonnaühenduste Koda, WWF, CEEWeb, IUCN).

Igaühe looduskaitse

ELFi eesmärk on, et igaüks saab elurikkust suurendada ja tunneb end osana looduskaitsest. Lähiaastate strateegilised eesmärgid on:

- igal huvilisel on piisavad praktilised teadmised ja oskused, et oma elukeskkonda rohkem elurikkust tuua;
- ELFi talgutel osaleb igal aastal 1500 inimest, teaberingi on kaasatud 3000 inimest;
- riiklikku looduskaitset täiendab ja toetab eraomandil ja erainitsiatiivil põhinev looduskaitse;
- ELFi on 1000 püsiannetajat, annetustest kogutakse 150 000 eurot aastas ning ettevõtete toetustest 150 000 eurot aastas.

ELFi loodustalgud

Aastatel 2001-2021 on ELFi korraldusel toimunud 819 talguüritust, kus on 13 654 osalise ühisel jõul tehtud 119 138 tundi vabatahtlikku tööd.

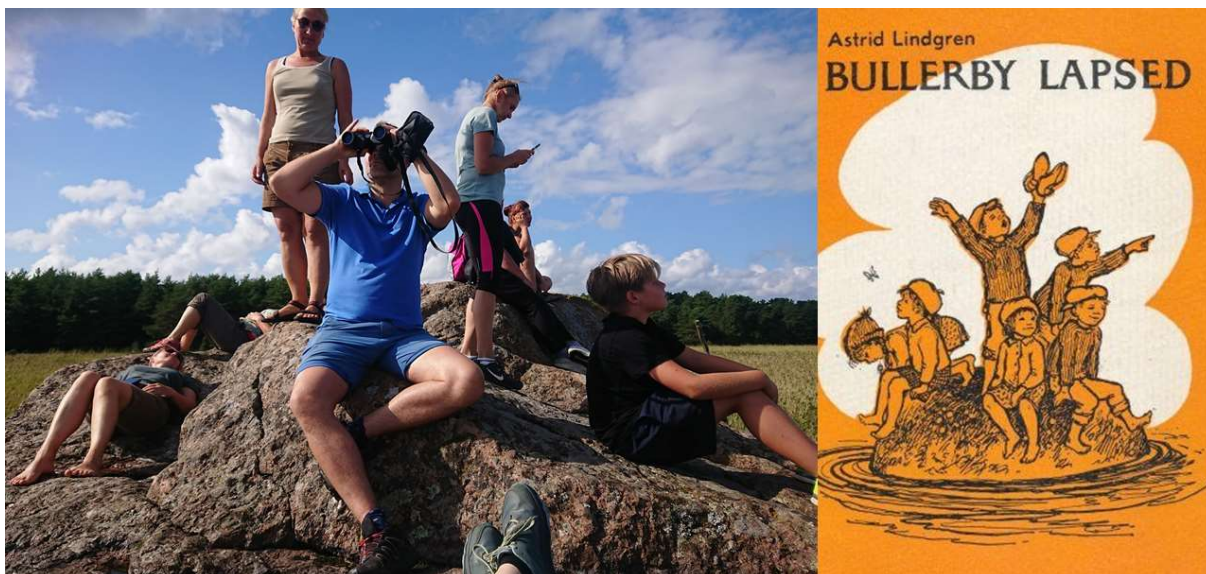
ELFi talgute 22. hooaeg 2021. aastal oli pühendatud metsisele ning teema-aasta tegevustest saab ülevaate veebilehel <http://talgud.ee/teema/metsis>.

ELFi vabatahtlikud talgujuhid ja saeministrid juhtimiskoolitusel Võsul. Foto: Maris Mägi.

2021. aastal läbis uuenduskuuri talgute koduleht www.talgud.ee. ELF korraldas 58 looduskaitsetalgut, kus osales 996 talgulist ning tehti 7174 tundi tööd. Talgutel veedeti ühtekokku 188 päeva. Toimunud talgutest olid 50 avalikult meie kodulehel üleval (48 eesti-, 5 inglisi- ja 4 venekeelsena ning 1 eesti/vene keelekümblusgrupina) ning 8 korraldati kinnistele gruppidele (ettevõtted, kooliklassid jne). Toimus 21 talgut lindude (niidurüdi, must-toonekurg, metsis ja teised metsakanalised), 12 kahepaiksete (mudakonn, kõre, harivesilik) ja 11 kaitsealuste taimede ja pärandkoosluste heaks (käpalised, mägi-kadakkaer, püstkivirik, kukemarjanõmm, puisniidud, loopealsed). 5 talgul tõrjuti invasiivseid võõrtaimeliike (verev lemmmalts, kurdlehine kibuvits), 4 talgul taastati soid ning 2 talgul ehitati lendoravatele pesakaste. 3 talguüritust oli suunatud spetsiaalselt noortele (vanuses 15-35) ning nendel talgutel abistati mahetalunikke ja vesteldi keskkonnasõbraliku toitumise teemadel. Vaata ka: <https://www.talgud.ee/talgud/talgute-moju>.

Metsise teema-aasta raames koostati metsakanaliste määramise infovoldik, soetati metsiselogoga akupangad vabatahtlikele talgujuhtidele ja saeministritele, toimusid mitmed metsiseretked ja (veebi)loengud ning viidi läbi metsakanaliste seiretalguid Lääne- ja Ida-Virumaal.

Abruka talgulised läksid vabal päeval Vahase saart avastama. Foto: Maria Teng.

ELFi talgute suvekool toimus 2021. aastal juba kaheksandat korda. Viendat aastat toimus suvekool Palupõhjas, kus niideti taastataval puisniidul käsitsi heina. Suvekoolis osales 68 suurt ja väikest talgulist. Lisaks niitmisele sai kuulata loodusmees Arne Aderi pajatuse metsakanalistega kohtumistest ning Radio Ööülikooli salvestuse raames Silvia Lotmani loengut ELFi panusest Eesti looduskaitse ([järelkuulata](#)).

Talgute korraldamist rahastasid KIK, LIFE programm, eraannetajad ning talgutel osalejad. Talgute projekti töötajad 2021. aastal olid: Kadri Aller, Katrin Loss ja Rait Parts. Suvekooli korraldamisega tegelesid Mari Kaisel ja Katrin Loss. 2022. aastal on prognoositav talgute arv ca 52. Aasta teemaks on mudakonn.

Igaühe looduskaitse

2021. aastaga jõudis lõpule üks ports ELFi igaühe looduskaitse tegevustest, mis toimusid projekti "[Igaühe looduskaitse - positiivne kaasamine](#)" raames. Projekti raames toimus [2021. aasta jooksul kokku üheksa niitmisüritust \(osalejaid u 350\) üle Eesti](#). Niitmistemalise hooaja lõpetas koostöös Tartu Kultuuripealinn 2024 ja Kureeritud Elurikkuse meeskonnaga ellu kutsutud [Tartu linnapeakandidaatide debatt](#) elurikkuse teemal ning linnapeakandidaatide ühine niitmisüritus Tartus Uueturu pargis linnaniidul. Koostöös Eesti Rahva Muuseumiga toimus järjekorras [kolmas suur niitmisvõistlus](#) Tartus (osalejaid u 40). Igaühe looduskaitse teematika laiemaks levikuks lõime koduaedade kujundajatele loodussõbraliku aia loomise [juhendvideod](#) ning andsime välja loodussõbraliku muru kujundamise juhendi "[Kuidas koduõue muru abil elurikkust toetada?](#)".

Niitmisevõistlus Tartus ERMi juures 11. juulil 2021. Foto: Katre Liiv

ELFi ja PKÜ eksperdid osalesid ühtse põllumajanduspoliitika strateegiakava töörühmade koosolekutel Maaeluministeriumis ning tegid põllumajanduspoliitika keskkonnasõbralikumaks kujundamiseks hulgaliselt ettepanekuid. Kogu protsessi kajastati ka ELFi maaelu tuleviku, põllumajanduse ja kalanduse blogis (www.elfond.ee/maaelu), millel oli aasta jooksul kokku u 3500 külastust.

Teeme Ära talgupäev 2021

2021. aasta Teeme Ära talgupäeva korraldamist ja läbiviimist mõjutas endiselt COVID19 viiruse levik. Talgupäeva pealkirjaks oli "Teeme Ära 2+2" ning tähelepanu all oli igaühe looduskaitse ja liigirikka niidulillede lapikese või putukahotelli rajamine, millega kutsuti märkama ja toetama ümbritsevat elurikkust, toiduraiskamise vähendamine ja kompostikasti ehitamine ning üksteisest hoolimine, samuti kutsuti taas osalema nurmenuku vaatluse kampaanias.

Talgupäeva raames toimus 2610 talgutegu - rajati 802 lilleniitu, meisterdati 462 putukahotelli, ehitati 461 kompostikasti ning 130 paigas vaadeldi nurmenukke. Kõige rohkem talgutegusid märgiti talgukaardile Harjumaal, järgnesid Tartumaa ja Pärnumaa. Väljaspool Eestit märgiti talgukaardile talguteod Soomes ja Prantsusmaal. Täpsem ülevaade maakondade ja riikide löikes on kirjas [2021. aasta talgupäeva kodulehel](#).

Talgupäeva korraldasid Eestimaa Looduse Fond, Eesti Külaliikumine Kodukant ja nende ümber koondunud võrgustik. Partneriteks olid Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Aktiivsete Kodanike Fond, Sigrid Rausingu Fond, Rohetiiger, MTÜ Peasjad, Apotheka, Bauhof, LHV Noortepank, Vizeum, Tele2 jt.

Talgupäeva meeskonnas töötasid ELFi poolt Tarmo Tüür, Mirjam Vösaste ja Kadi Rutens.

Välja antud stipendiumid ja toetused

ELF annab igal aastal välja noore looduskaitse auhinda, mis loodi Kaja ja Aleksei Lotmani sihtrahastamise baasil 2005. aastal, 2021. aastal anti seda välja 16. korda. Žürii otsusel sai 2021. aasta nooreks looduskaitsejaks samblikeuurija Polina Degtjarenko. Laureaat on panustanud aastaid aktiivselt Eesti samblike uurimisse ning lõõnud kaasa mitmesugustes teaduse ja looduse populariseerimisega seotud algatustes. Möödunud aastal oli ta harrastusteaduse algatuse „Tähelepanu! Valmis olla! Samblik” üks eestkõnelejaid. Auhinnaga kaasnes ehtekunstnik Kertu Tubergi loodud rinnamärk ning 1000-eurone stipendium, mille panid sel korral välja NaTourEst, Eesti Loodusturismi Ühing ja Eestimaa Looduse Fond.

Noore looduskaitse auhinna üleandmine ELFi korraldatud looduskaitse ja märgalade konverentsil 1. veebruaril 2022.

ELF koos Maailmalooduse Fondi Läänemere programmiga annab välja Läänemere-sõbraliku taluniku auhinda, millega kaasneb 1000-eurone stipendium. Kohalik võitja esindab Eestit rahvusvahelises voorus, kus valitakse terve regiooni kõige meresõbralikum talunik. 2021. aastal valis žürii Eesti vooru võitjaks Airi Külveti Puutsa talu, mis tegeleb mahelihaveiste kasvatusega Jõgevamaal.

Ramatupidamise aastaaruanne

Bilanss

(eurodes)

	31.12.2021	31.12.2020	Lisa nr
Varad			
Käibevarad			
Raha	4 214	469 684	2
Nõuded ja ettemaksud	803 065	322 662	3
Varud	3 609	3 610	
Kokku käibevarad	810 888	795 956	
Põhivarad			
Investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse	10 398	7 985	5
Kinnisvarainvesteeringud	18 767	19 823	6
Materiaalsed põhivarad	153 199	195 215	7
Kokku põhivarad	182 364	223 023	
Kokku varad	993 252	1 018 979	
Kohustised ja netovara			
Kohustised			
Lühiajalised kohustised			
Laenukohustised	10 940	2 880	9
Võlad ja ettemaksud	115 950	88 315	10
Sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	310 466	374 874	12
Kokku lühiajalised kohustised	437 356	466 069	
Pikaajalised kohustised			
Laenukohustised	414 508	417 453	9
Kokku pikaajalised kohustised	414 508	417 453	
Kokku kohustised	851 864	883 522	
Netovara			
Sihtkapital/Osakapital nimiväärtuses	10 932	10 932	20
Eelmiste perioodide akumuleeritud tulem	124 525	150 062	
Aruandeaasta tulem	5 931	-25 537	
Kokku netovara	141 388	135 457	
Kokku kohustised ja netovara	993 252	1 018 979	

Tulemiaruanne

(eurodes)

	2021	2020	Lisa nr
Tulud			
Annetused ja toetused	1 403 378	1 672 235	13
Tulu ettevõtlusest	74 921	47 319	14
Muud tulud	0	859	
Kokku tulud	1 478 299	1 720 413	
Kulud			
Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	-1 154 119	-1 561 722	15
Mitmesugused tegevuskulud	-111 729	-91 297	16
Tööjõukulud	-70 931	-40 559	17
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-51 594	-50 714	6,7
Muud kulud	-69 404	-1	
Kokku kulud	-1 457 777	-1 744 293	
Põhitegevuse tulem	20 522	-23 880	
Kasum (kahjum) tütarettevõtjatelt	2 413	0	5
Intressitulud	16	24	
Intressikulud	-17 020	-1 681	
Aruandeaasta tulem	5 931	-25 537	

Rahavoogude aruanne

(eurodes)

	2021	2020	Lisa nr
Rahavood põhitegevusest			
Põhitegevuse tulem	20 522	-23 880	
Korrigeerimised			
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	51 593	50 714	6,7
Kasum (kahjum) põhivarade müügist	69 047	-859	7
Muud korrigeerimised	-1 341 345	-1 631 878	12
Kokku korrigeerimised	-1 220 705	-1 582 023	
Põhitegevusega seotud nõuete ja ettemaksete muutus	-19 142	5 515	
Varude muutus	1	37	
Põhitegevusega seotud kohustiste ja ettemaksete muutus	27 635	-56 897	
Laekumised sihtotstarbelistest tasudest, annetustest, toetustest	815 677	1 505 909	12
Kokku rahavood põhitegevusest	-376 012	-151 339	
Rahavood investeerimistegevusest			
Tasutud materiaalsete ja immateriaalsete põhivarade soetamisel	-77 569	-57 180	7
Laekunud materiaalsete ja immateriaalsete põhivarade müügist	0	1 833	7
Laekunud intressid	16	24	
Kokku rahavood investeerimistegevusest	-77 553	-55 323	
Rahavood finantseerimistegevusest			
Saadud laenud	8 000	400 000	
Kapitalirendi põhiosa tagasimaksed	-2 885	-2 825	
Makstud intressid	-17 020	-1 681	
Kokku rahavood finantseerimistegevusest	-11 905	395 494	
Kokku rahavood	-465 470	188 832	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi alguses	469 684	280 852	
Raha ja raha ekvivalentide muutus	-465 470	188 832	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi lõpus	4 214	469 684	2

Netovara muutuste aruanne

(eurodes)

			Kokku netovara
	Sihtkapital/Osakapital nimiväärtuses	Akumuleeritud tulem	
31.12.2019	10 932	150 062	160 994
Aruandeaasta tulem	0	-25 537	-25 537
31.12.2020	10 932	124 525	135 457
Aruandeaasta tulem	0	5 931	5 931
31.12.2021	10 932	130 456	141 388

Sihtkapitali kohta on toodud täpsem informatsioon lisas 20.

Raamatupidamise aastaaruande lisad

Lisa 1 Arvestuspõhimõtted

Üldine informatsioon

SA Eestimaa Looduse Fond (edaspidi: Sihtasutus) raamatupidamise aastaaruanne on koostatud kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga. Eesti finantsaruandluse standardiga põhinõuded on kehtestatud Eesti Vabariigi raamatupidamise seaduses, mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna poolt välja antud juhendid (edaspidi: RTJ). Tulemiaruanne koostamisel on lähtutud RTJ 14 põhimõtetest.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud eurodes.

Vigade korrigeerimine

Raamatupidamise aastaaruande koostamise käigus leiti vead võrdlusperioodi osade tulude ja kulude klassifitseerimisel ning kinnisvarainvesteeringu (üürile antud bürooruumid) väärtuse arvestamisel. Kuna vead kokku on olulised, siis on raamatupidamise aruannetes korrigeeritud 31.12.2020 saldosid alljärgnevalt:

Lisarea nimetus	31.12.2020	Muutus	31.12.2020
Bilanss			
Põhivara			
Kinnisvarainvesteeringud	18 967	856	19 823
Materiaalne põhivara	196 071	-856	195 215
Bilanss kokku		0	
Tulemiaruanne			
Tulud			
Muud tulud	1 833	-974	859
Kulud			
Sihtpotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	-919 833	-641 889	-1 561 722
Mitmesugused tegevuskulud	-93 276	1 979	-91 297
Tööjõukulud	-680 445	639 886	-40 559
Muud kulud	-975	974	-1
Intressitulud	0	24	24
Tulemiaruanne kokku		0	
Rahavoogude aruanne			
Rahavood põhitegevusest			
Põhitegevuse tulem	-23 856	-24	-23 880
Muud korrigeerimised	0	-1 631 878	-1 631 878
Põhitegevusega seotud nõuete ja ettemaksete muutus	-243 056	248 571	5 515

Põhitegevusega seotud kohustiste ja ettemaksete muutus	65 705	-122 602	-56 897
Laekumised sihtotstarbelistest tasudest, annetustest, toetustest	0	1 505 909	1 505 909
Laekunud intressid	0	24	24
Kokku rahavood põhitegevusest		0	

Raha

Raha ja selle lähenditena kajastatakse bilansis raha kirjel ja rahavoogude aruandes kassas olevat sularaha, arvelduskontode jääke (v.a. arvelduskrediit). Kasutatud arvelduskrediiti kajastatakse bilansis lühiajaliste laenukohustuste koosseisus.

Välisvaluutas toimunud tehingud ning välisvaluutas fikseeritud finantsvarad ja -kohustised

Välisvaluutas fikseeritud tehingute kajastamisel on aluseks võetud tehingu toimumise päeval ametlikult kehtinud Euroopa Keskpanga valuutakursid. Kõik välisvaluutas fikseeritud monetaarsed varad ja -kohustused (rahas tasutavad nõuded ja laenud) ning välisvaluutas fikseeritud mitte-monetaarsed varad ja -kohustused, mida kajastatakse õiglase väärtuse meetodil hinnatakse aruandekuupäeval ümber eurodesse ametlikult kehtivate Euroopa Keskpanga valuutakursside alusel. Välisvaluutatehingutest saadud kasumid ja kahjumid kajastatakse kasumiaruandes perioodi tulu ja kuluna.

Tütär- ja sidusettevõtjate aktsiad või osad

Tütarettevõtteks loetakse ettevõtet, mille üle emaettevõtjal on kontroll. Tütarettevõtet loetakse emaettevõtja kontrolli all olevaks, kui emaettevõtja omab kas otseselt või kaudselt üle 50% tütar-ettevõtja hääleõiguslikest aktsiatest või osadest või on muul moel võimeline kontrollima tütar-ettevõtja tegevus- ja finantspoliitikat.

Sidusettevõtte on ettevõtte, mille üle emaettevõttel on oluline mõju, kuid mida ta ei kontrolli. Üldjuhul eeldatakse olulise mõju olemasolu juhul, kui ettevõtte omab sidusettevõttes 20% kuni 50% hääleõiguslikest aktsiatest või osadest.

Investeeringud tütar- ja sidusettevõtetesse kajastatakse bilansis kasutades kapitaliosaluse meetodit. Kapitaliosaluse meetodi kohaselt võetakse investeering algsele arvele tema soetusmaksumuses, mida korrigeeritakse järgmistel perioodidel ettevõtte osalusega muutustes investeeringuobjekti omakapitalis (nii muutused investeeringuobjekti kasumis/kahjumis kui muudel omakapitali kirjetel), omandamisel tekkinud firmaväärtuse võimalike allahindlustega ning omandamisel tekkinud negatiivse firmaväärtuse tuluna kajastamisega.

Omavahelistes tehingutes tekkinud realiseerumata kasumid elimineeritakse vastavalt ettevõtte osaluse suurusele. Realiseerimata kahjumid elimineeritakse samuti, välja arvatud juhul, kui kahjumi põhjuseks on vara väärtuse langus.

Juhul kui ettevõtte osalus kapitaliosaluse meetodil kajastatava investeeringuobjekti kahjumis on võrdne või ületab investeeringuobjekti bilansilist väärtust, vähendatakse investeeringu bilansilist väärtust nullini ning edasisi kahjumeid kajastatakse bilansiväliselt. Juhul kui ettevõtte on garanteerinud või kohustatud rahuldama investeeringuobjekti kohustisi, kajastatakse bilansis nii vastavat kohustist kui kapitaliosaluse meetodi kahjumit.

Osalust omandatud tütar- ning sidusettevõtete varades ja kohustistes ning omandamisel tekkinud firmaväärtust kajastatakse bilansis netosummana vastavalt real „Investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse“.

Nõuded ja ettemaksud

Nõuetena ostjate vastu kajastatakse ettevõtte tavapärase äritegevuse käigus tekkinud lühiajalisi nõudeid. Nõudeid ostjate vastu kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses (s.o. nominaalväärtus miinus vajadusel tehtavad allahindlused).

Individuaalselt oluliste nõuete väärtuse langust (st. vajadust allahindluseks) hinnatakse iga ostja kohta eraldi, lähtudes eeldatavasti tulevikus laekuvate summade nüüdisväärtusest. Selliste nõuete puhul, mis ei ole individuaalselt olulised ja mille suhtes ei ole otseselt teada, et nende väärtus oleks langenud, hinnatakse väärtuse langust kogumina arvestades eelmiste aastate kogemust laekumata jäänud nõuete osas. Varem alla hinnatud ebatõenäoliste nõuete laekumist kajastatakse ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu vähendamisenä. Muid nõudeid ja ettemakseid kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses.

Varud

Varud võetakse algsele arvele nende soetusmaksumuses, mis koosneb ostukulutustest ja muudest kulutustest, mis on vajalikud varude viimiseks nende olemasolevasse asukohta ja seisundisse.

Varude ostukulutused sisaldavad lisaks ostuhinnale varude ostuga kaasnevaid mittetagastatavaid makse ja varude soetamisega otseselt seotud transpordikulutusi, millest on maha arvatud hinnaalandid ja dotatsioonid.

Varudes kajastatakse müügiks ostenud särke, meeneid ja raamatuid.

Varude soetusmaksumuse arvestuspõhimõtted

Varude soetusmaksumuse arvestamisel kasutatakse FIFO meetodit.

Varud hinnatakse bilansis lähtudes sellest, mis on madalam, kas soetusmaksumus või neto realiseerimisväärtus.

Kinnisvarainvesteeringud

Kinnisvarainvesteeringuna on kajastatud kinnisvaraobjekte (maa, hoone), mida ettevõtte hoiab renditulu teenimise või turuväärtuse kasvu eesmärgil ja mida ei kasutata enda majandustegevuses. Kinnisvarainvesteering võetakse bilansis algselt arvele tema soetusmaksumuses, mis sisaldab ka soetamisega otseselt seonduvaid tehingutasusid (s.o notaritasud, riigilõivud, nõustajatele makstud tasud ja muud kulutused, ilma milleta ei oleks ostutehing tõenäoliselt aset leidnud). Edasi kajastatakse kinnisvarainvesteeringuid soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud allahindlused väärtuse langusest. Amortisatsiooni arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Amortisatsioonimäär määratakse igale kinnisvarainvesteeringu objektile eraldi, sõltuvalt selle kasulikust tööeest. Juhul kui kinnisvarainvesteeringu objekt koosneb üksteisest eristatavatest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises arvele eraldi varaobjektidena ning määratakse ka vastavalt nende kasulikule elueale eraldi amortisatsiooninormid. Ettevõtte kinnisvarainvesteeringule rakendatav amortisatsioonimäär on 2-5% aastas. Amortisatsiooni arvestamist alustatakse hetkest, mil vara on kasutatav vastavalt juhtkonna poolt plaanitud eesmärgil ning lõpetatakse kui lõppväärtus ületab bilansilist jääkmaksumust.

Hilisemad kulutused on lisatud kinnisvarainvesteeringu soetusmaksumusele juhul, kui need vastavad materiaalse põhivara mõistele ja bilansis kajastamise kriteeriumitele. Muud hilisemad kulutused (näiteks remont, hooldus) on kajastatud aruandeperioodi kuludes. Juhul, kui kinnisvarainvesteeringu objektile vahetatakse välja mõni komponent, lisatakse uue komponendi soetusmaksumus objekti soetusmaksumusele ning asendatava komponendi jääkmaksumus kantakse bilansist maha.

Kinnisvarainvesteeringuid ei kajastata õiglasel väärtuses kuna juhtkonna hinnangul ei ole seda võimalik leida mõistliku kulu ja pingutusega.

Materiaalsed ja immateriaalsed põhivarad

Materiaalseks põhivaraks loetakse Sihtasutuse enda majandustegevuses kasutatavaid varasid kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja maksumusega alates 2000 eurot.

Materiaalne põhivara võetakse algselt arvele tema soetusmaksumuses, mis koosneb ostuhinnast (k.a tollimaks ja muud mittetagastatavad maksud) ja otseselt soetamisega seotud kulutustest, mis on vajalikud vara viimiseks tema tööseisundisse ja –asukohta.

Materiaalset põhivara kajastatakse bilansis tema soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Kapitalirendile võetud materiaalse põhivara arvestus toimub sarnaselt ostetud põhivaraga.

Materiaalse põhivara objektile tehtud hilisemad väljaminekud kajastatakse põhivarana, kui on tõenäoline, et ettevõtte saab varaobjektiga seotud tulevast majanduslikku kasu ning varaobjekti soetusmaksumust saab usaldusväärselt mõõta. Muid hooldus- ja remondikulused kajastatakse kuluna nende toimumise momendil.

Amortisatsiooni arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Amortisatsioonimäär määratakse igale põhivara objektile eraldi, sõltuvalt selle kasulikust tööeest. Olulise lõppväärtusega varaobjektide puhul amortiseeritakse kasuliku eluea jooksul kulusse ainult soetusmaksumuse ja lõppväärtuse vahelist amortiseeritavat osa. Juhul, kui vara lõppväärtus ületab tema bilansilist jääkmaksumust, lõpetatakse vara amortiseerimine. Juhul kui materiaalse põhivara objekt koosneb üksteisest eristatavatest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises arvele eraldi varaobjektidena ning määratakse ka vastavalt nende kasulikule elueale eraldi amortisatsiooninormid.

Piiramata kasutusega objekte nagu maa ei amortiseerita.

Amortisatsiooni arvestamist alustatakse hetkest, mil vara on kasutatav vastavalt juhtkonna poolt plaanitud eesmärgil ning lõpetatakse kui lõppväärtus ületab bilansilist jääkmaksumust, vara lõpliku eemaldamiseni kasutusest. Igal aruandekuupäeval hinnatakse kasutatavate amortisatsioonimäärade, amortisatsioonimeetodi ning lõppväärtuse põhjendatust.

Juhul kui põhivara kaetav väärtus (s.o kõrgem kahest järgnevast näitajast: vara neto müügihind või vara kasutusväärtus) on väiksem tema bilansilisest jääkmaksumusest, on materiaalse põhivara objektid alla hinnatud nende kaetavale väärtusele.

Põhivarade arvelevõtmise alampiir 2000**Kasulik eluiga põhivara gruppide lõikes (aastates)**

Põhivara grupi nimi	Kasulik eluiga
---------------------	----------------

Ehitised	20
Masinad ja seadmed	4
Muu materiaalsed põhivarad	4
Immateriaalne põhivara	4

Amortiseeritavate varade puhul hinnatakse vara väärtuse võimalikule langusele viitavate asjaolude esinemist. Selliste asjaolude esinemise korral hinnatakse vara kaetavat väärtust ning võrreldakse seda bilansilise maksumusega.

Väärtuse langusest tekkinud kahjum kajastatakse summas mille võrra vara bilansiline maksumus ületab selle kaetava väärtuse. Vara kaetav väärtus on vara õiglane väärtus, millest on maha lahutatud müügikulutused, või selle kasutusväärtus, vastavalt sellele, kumb on kõrgem. Vara väärtuse languse hindamise eesmärgil hinnatakse kaetavat väärtust kas üksiku varaobjekti või väikseima võimaliku varade grupi kohta, mille jaoks on võimalik rahavoogusid eristada.

Varade allahindlusi kajastatakse aruandeperioodi kuluna.

Kord alla hinnatud varade puhul hinnatakse igal järgmisel aruandekuupäeval, kas võib olla tõenäoline, et vara kaetav väärtus on vahepeal tõusnud (v.a firmaväärtus, mille allahindlusi ei tühistata). Allahindluse tühistamist kajastatakse aruandeaasta kasumiaruandes põhivara allahindluse kulu vähendamisenä.

Rendid

Kapitalirendina käsitletakse rendilepingut, mille puhul kõik olulised vara omandiga seonduvad riskid ja hüved kanduvad üle rentnikule.

Muud rendilepingud kajastatakse kasutusrendina.

Kapitalirenti kajastatakse bilansis vara ja kohustisena renditud vara õiglase väärtuse summas või rendimaksede miinimumsumma nüüdisväärtuses, juhul kui see on madalam. Rendimaksed jaotatakse finantskuluks (intressikulu) ja kohustise jääkväärtuse vähendamiseks. Finantskulud jaotatakse rendiperioodile arvestusega, et intressimäär on igal ajahetkel kohustise jääkväärtuse suhtes sama. Kapitalirendi tingimustel renditud varad amortiseeritakse sarnaselt omandatud põhivaraga, kusjuures amortisatsiooniperioodiks on vara eeldatav kasulik tööiga või rendisuhte kehtivuse periood, olenevalt sellest, kumb on lühem. Kapitalirendi lepingute sõlmimisega otseselt kaasnevad rentniku poolt kantavad esmased otsekulutused kajastatakse renditava vara soetusmaksumuse koosseisus.

Kasutusrendimaksed kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt kasumiaruandes kuluna.

Kasutusrendi tingimustel väljarenditud vara kajastatakse bilansis tavakorras, analoogselt põhivaraga. Väljarenditavat vara amortiseeritakse lähtudes Sihtsutuses sama tüüpi varade osas rakendatavatest amortiseerimispõhimõtetest. Kasutusrendimaksed kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt tuluna. Kasutusrendi lepingute sõlmimisega otseselt kaasnevad esmased kulutused kajastatakse rendileandja bilansis varana (renditava varaga samal kirjel) ja amortiseeritakse kulusse rendiperioodi jooksul proportsionaalselt renditulu kajastamisega.

Finantskohustised

Kõik finantskohustised (võlad hankijatele, võetud laenud, viitvõlad ning muud lühi- ja pikaajalised võlakohustised) võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, mis sisaldab ka kõiki soetamisega otseselt kaasnevaid kulutusi. Edasine kajastamine toimub korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil.

Lühiajaliste finantskohustiste korrigeeritud soetusmaksumus on üldjuhul võrdne nende nominaalväärtusega, mistõttu lühiajalisi finantskohustisi kajastatakse bilansis maksmisele kuuluvas summas. Pikaajaliste finantskohustiste korrigeeritud soetusmaksumuse arvestamiseks võetakse nad algselt arvele saadud tasu õiglases väärtuses (millest on maha arvatud tehingukulutused), arvestades järgnevatel perioodidel kohustistelt intressikulu kasutades sisemise intressimäära meetodit.

Finantskohustis liigitatakse lühiajaliseks, kui selle tasumise tähtaeg on kaheteist kuu jooksul alates aruandekuupäevast; või Sihtasutusel pole tingimusteta õigust kohustise tasumist edasi lükata rohkem kui 12 kuud pärast aruandekuupäeva. Laenukohustisi, mille tagasimakse tähtaeg on 12 kuu jooksul aruandekuupäevast, kuid mis refinantseeritakse pikaajaliseks pärast aruandekuupäeva, kuid enne aastaaruande kinnitamist, kajastatakse lühiajalistena. Samuti kajastatakse lühiajalistena laenukohustisi, mida laenuandjal oli õigus aruandekuupäeval tagasi kutsuda laenulepingus sätestatud tingimuste rikkumise tõttu.

Annetused ja toetused

Tegevuse sihtfinantseerimine kajastatakse tuluna siis, kui

- finantseerimine on laekunud või selle laekumine on praktiliselt kindel
- finantseerimisega seotud sisulised tingimused on täidetud

Sihtfinantseerimisega kaasnevaid võimalikke kohustisi kajastatakse aruandes eraldiste või potentsiaalsete kohustistena.

Varade sihtfinantseerimise korral võetakse sihtfinantseerimise abil soetatud vara bilansis arvele tema soetusmaksumuses.

Vara soetamiseks saadud sihtfinantseerimine kajastatakse tuluna siis, kui

- finantseerimine on laekunud või selle laekumine on praktiliselt kindel
- finantseerimisega seotud sisulised tingimused on täidetud

Mitterahalisel sihtfinantseerimisel võetakse saadud vara bilansis arvele tema õiglasest väärtusest. Sihtfinantseerimine, mida saadakse eelmistel perioodidel tekkinud kulude eest või millega ei kaasne täiendavaid tulevikku suunatud tingimusi, kajastatakse tuluna perioodis, millal sihtfinantseerimine aset leidis.

Mittesihotstarbelised annetused ja toetused kajastatakse tuluna hetkel, mil need on laekunud või nende laekumine on praktiliselt kindel.

Tulud

Tulu kaupade müügist kajastatakse saadud või saadaoleva tasu õiglasest väärtusest, võttes arvesse kõiki tehtud allahindlusi ja soodustusi. Tulu kaupade müügist kajastatakse siis, kui kõik olulised omandiga seotud riskid on läinud üle müüjalt ostjale, müügitulu ja tehinguga seotud kulu on usaldusväärselt määratav ning tehingust saadava tasu laekumine on tõenäoline. Tulu teenuse müügist kajastatakse teenuse osutamise järel, või juhul kui teenus osutatakse pikema ajaperioodi jooksul, siis lähtudes valmidusastme meetodist.

Kulud

Kulud on kajastatud tekkepõhiselt, tulude ja kulude vastavuse printsiibist lähtudes.

Seotud osapooled

SA Eestimaa Looduse Fond aastaaruande koostamisel on loetud seotud osapoolteks:

- tütarettevõtja;
- tegev- ja kõrgemat juhtkonda;
- eespool loetletud isikute lähedasi pereliikmeid ja nende poolt kontrollitavaid või nende olulise mõju all olevaid ettevõtteid

Rahavoogude aruanne on koostatud kaudmeetodil - põhitegevuse rahavoogude leidmisel on korrigeeritud põhitegevuse tulemit, elimineerides mitterahaliste tehingute mõju ja põhitegevusega seotud käibevarade ning lühiajaliste kohustiste saldode muutused.

Raamatupidamise aastaaruandes kajastuvad olulised varade ja kohustiste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmsesid aruandekuupäeva ja aruande koostamise kuupäeva vahemikul, kuid on seotud aruandeperioodil või varasematel perioodidel toimunud tehingutega.

Lisa 2 Raha

(eurodes)

	31.12.2021	31.12.2020
PayPal konto	53	767
Sularaha kassas	84	72
Arvelduskontod	4 077	468 845
Kokku raha	4 214	469 684

Lisa 3 Nõuded ja ettemaksed

(eurodes)

	31.12.2021	12 kuu jooksul	Lisa nr
Nõuded ostjate vastu	5 712	5 712	
Ostjatelt laekumata arved	5 712	5 712	
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	14 799	14 799	4
Muud nõuded	770	770	
Viitlaekumised	770	770	
Ettemaksed	4 133	4 133	
Tulevaste perioodide kulud	4 133	4 133	
Sihtfinantseerimise nõuded	777 651	777 651	12
Kokku nõuded ja ettemaksed	803 065	803 065	
	31.12.2020	12 kuu jooksul	Lisa nr
Nõuded ostjate vastu	3 425	3 425	
Ostjatelt laekumata arved	3 425	3 425	
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	1	1	4
Muud nõuded	823	823	
Viitlaekumised	823	823	
Ettemaksed	2 022	2 022	
Tulevaste perioodide kulud	2 022	2 022	
Sihtfinantseerimise nõuded	316 391	316 391	12
Kokku nõuded ja ettemaksed	322 662	322 662	

Viitlaekumisena on 2021 aastal kajastatud nõue Sotsiaalkindlustusametile töötajatele detsembris makstud täiendavate vanemapuhkuse päevade hüvitamiseks. Tulevaste perioodide kuluna on kajastatud ettemaksed büroorumide rendi ja väikebussi kindlustuse eest ning IUCN liikmemaks 2022 aastaks. Sihtfinantseerimise nõuetena on kajastatud nõuded aruandeaastal tehtud projektide kulude eest, mille eest laekub raha 2022 aastal, vt. lisa 12.

Lisa 4 Maksude ettemaksed ja maksuvõlad (eurodes)

	31.12.2021		31.12.2020	
	Ettemaks	Maksuvõlg	Ettemaks	Maksuvõlg
Käibemaks	0	249	0	1 230
Üksikisiku tulumaks	0	18 553	0	13 604
Erisoodustuse tulumaks	0	186	0	4
Sotsiaalmaks	0	33 652	0	24 760
Kohustuslik kogumispension	0	1 594	0	1 120
Töötuskindlustusmaksed	0	2 339	0	1 736
Ettemaksukonto jääk	14 799		1	
Kokku maksude ettemaksed ja maksuvõlad	14 799	56 573	1	42 454

Maksuvõlgade kirjel on kajastatud võlgnevus detsembris väljamakstud töötasudelt arvestatud maksudelt, mis kuulusid deklareerimise ja maksmisele jaanuaris 2022 ning arvestuslikud maksuvõlad detsembri eest arvestatud töötasudelt, mis maksti välja jaanuaris 2022 ja kuulusid deklareerimisele ja ülekandmisele 10.veebruari 2022.

Vt. lisa 3 ja 10

Lisa 5 Tütarettevõtjate aktsiad ja osad (eurodes)

Tütarettevõtjate aktsiad ja osad, üldine informatsioon					
Tütarettevõtja registrikood	Tütarettevõtja nimetus	Asukohamaa	Põhitegevusala	Osaluse määr (%)	
				31.12.2020	31.12.2021
11043521	ELF Ring OÜ	Eesti	keskkonnakonsultatsioonid	100	100

Tütarettevõtjate aktsiad ja osad, detailne informatsioon:			
Tütarettevõtja nimetus	31.12.2020	Kasum(kahjum) kapitaliosaluse meetodil	31.12.2021
ELF Ring OÜ	7 985	2 413	10 398
Kokku tütarettevõtjate aktsiad ja osad, eelmise perioodi lõpus	7 985	2 413	10 398

Lisa 6 Kinnisvarainvesteeringud

(eurodes)

Soetusmaksumuse meetod			
			Kokku
	Maa	Ehitised	
31.12.2019			
Soetusmaksumus	856	52 852	53 708
Akumuleeritud kulum	0	-32 829	-32 829
Jääkmaksumus	856	20 023	20 879
Amortisatsioonikulu	0	-1 056	-1 056
31.12.2020			
Soetusmaksumus	856	52 852	53 708
Akumuleeritud kulum	0	-33 885	-33 885
Jääkmaksumus	856	18 967	19 823
Amortisatsioonikulu	0	-1 056	-1 056
31.12.2021			
Soetusmaksumus	856	52 852	53 708
Akumuleeritud kulum	0	-34 941	-34 941
Jääkmaksumus	856	17 911	18 767

	2021	2020
Kinnisvarainvesteeringutelt teenitud renditulu	16 738	21 426
Kinnisvarainvesteeringute otsesed haldamiskulud	-275	-275

Kinnisvarainvesteeringuna on kajastatud ELF-ile kuuluvad bürooruimid Tartus. Alates veebruarist 2009 on sõlmitud kinnisvara üürile andmise leping tähtajaga 31.jaanuar 2024. Vt. lisa 14.

Lisa 7 Materiaalsed põhivarad

(eurodes)

							Kokku
	Maa	Ehitised			Masinad ja seadmed	Muud materiaalsed põhivarad	
			Transpordivahendid	Muud masinad ja seadmed			
31.12.2019							
Soetusmaksumus	5 641	32 498	138 003	29 789	167 792	99 029	304 960
Akumuleeritud kulum	0	-11 785	-76 156	-26 331	-102 487	-2 034	-116 306
Jääkmaksumus	5 641	20 713	61 847	3 458	65 305	96 995	188 654
Ostud ja parendused	0	0	0	0	0	57 180	57 180
Muud ostud ja parendused			0	0	0	57 180	57 180
Amortisatsioonikulu	0	-648	-18 516	-1 241	-19 757	-29 240	-49 645
Müügid (jääkmaksumuses)	0	0	-974	0	-974	0	-974
31.12.2020							
Soetusmaksumus	5 641	32 498	119 469	29 789	149 258	156 209	343 606
Akumuleeritud kulum		-12 433	-77 112	-27 572	-104 684	-31 274	-148 391
Jääkmaksumus	5 641	20 065	42 357	2 217	44 574	124 935	195 215
Ostud ja parendused	0	0	0	0	0	77 569	77 569
Muud ostud ja parendused			0	0	0	77 569	77 569
Amortisatsioonikulu	0	-648	-12 612	-600	-13 212	-36 678	-50 538
Muud muutused	0	0	0	0	0	-69 047	-69 047
31.12.2021							
Soetusmaksumus	5 641	32 498	119 469	29 789	149 258	106 484	293 881
Akumuleeritud kulum		-13 081	-89 724	-28 172	-117 896	-9 705	-140 682
Jääkmaksumus	5 641	19 417	29 745	1 617	31 362	96 779	153 199

Müüdnud materiaalsed põhivarad müügihinna

	2021	2020
Masinad ja seadmed	0	1 833
Transpordivahendid	0	1 833
Kokku	0	1 833

2021 aastal rajati ja võeti ELFi põhivarana arvele elektriühendused nahkhiirte talvituspaikade valvesüsteemidele. Aasta lõpus anti tasuta RMK haldusalasse üle rekonstrueeritud Tudu õpperada ja see arvatigi välja ELFi põhivaradest, mistõttu tekkis sellest kulu 69 047 eurot. 2020 aastal arvestati aruandeaastaks amortiseerunud immateriaalselt varadelt amortisatsioonikulu 13 eurot.

Lisa 8 Kasutusrent

(eurodes)

Aruandekohustuslane kui rendileandja

	2021	2020	Lisa nr
Kasutusrenditulu	16 850	22 228	14
Järgmiste perioodide kasutusrenditulu mittekatkestatavatest lepingutest			
	31.12.2021	31.12.2020	Lisa nr
1-5 aasta jooksul	16 738	21 466	
Rendile või üürile antud varade bilansiline jääkmaksumus			
Kinnisvarainvesteeringud	17 911	18 967	
Kokku	17 911	18 967	

Kasutusrendi tuluna 2021 aastal on kajastatud:
kinnisvarainvesteeringult teenitud renditulu 16738 eurot ja ELFi sõidukite väljarent 112 eurot.

Aruandekohustuslane kui rentnik

	2021	2020	Lisa nr
Kasutusrendikulu	36 599	32 654	16
Järgmiste perioodide kasutusrendikulu mittekatkestatavatest lepingutest			
	31.12.2021	31.12.2020	Lisa nr
12 kuu jooksul	5 194	3 292	
1-5 aasta jooksul	137 135	137 135	

Kasutusrendikuluna on kajastatud bürooruumide, bürootehnika, raamatupidamistarkvarade ja dokumendihaldustarkvara rendikulud.

Lisa 9 Laenukohustised

(eurodes)

	31.12.2021	Jaotus järelejäänud tähtaja järgi			Intressimäär	Lõpptähtaeg	Lisa nr
		12 kuu jooksul	1 - 5 aasta jooksul	üle 5 aasta			
Lühiajalised laenud							
ELF Ring OÜ	8 000	8 000			5 % aastas	06.02.2022	18
Lühiajalised laenud kokku	8 000	8 000					
Pikaajalised laenud							
Liisinguleping L19106277	17 448	2 940	14 508	0	3 kuu euribor + 2.45% aastas	05.06.2024	
MES laenuleping 397L20	400 000		400 000	0	4% aastas	02.01.2023	
Pikaajalised laenud kokku	417 448	2 940	414 508	0			
Laenukohustised kokku	425 448	10 940	414 508	0			
	31.12.2020	Jaotus järelejäänud tähtaja järgi			Intressimäär	Lõpptähtaeg	Lisa nr
		12 kuu jooksul	1 - 5 aasta jooksul	üle 5 aasta			
Pikaajalised laenud							
Liisinguleping L19106277	20 333	2 880	17 453	0	3 kuu euribor + 2.45% aastas	05.06.2024	
MES laenuleping 397L20	400 000	0	400 000	0	4% aastas	02.01.2023	
Pikaajalised laenud kokku	420 333	2 880	417 453	0			
Laenukohustised kokku	420 333	2 880	417 453	0			

Tagatiseks panditud varade bilansiline (jääk)maksumus

	31.12.2021	31.12.2020
Ehitised	18 767	19 823
Kokku	18 767	19 823

Liisingulepinguga osteti 2019 aastal väikebuss Volkswagen Transporter.

2020 aasta lõpus sõlmiti laenuleping Maaelu Edendamise Sihtasutusega LIFE projektide lõpuleviimiseks tehtavate kulude sildfinantseerimiseks. Laenu tagatiseks on seatud hüpoteek bürooruumidele asukohaga Teaduspargi 9, Tartu linn summas 450 000 eurot.

2021 aasta lõpus võeti tütarettevõtjalt lühiajaline laen lõppeva LIFE projekti kulude finantseerimiseks. Sihtasutusel oli tähtajaga 31.12.2021 arvelduslaenuleping AS SEB Pangaga limiidiga 50 000 eurot, intressimääraga +3,45%. 2021 aasta lõpus leping lõppes. Seisuga 31.12.2021 ja 31.12.2020 oli arvelduslaenu saldo 0 eurot. Laenu tagatiseks on seatud hüpoteek kinnistul Jaago Palupõhja külas, Elva vallas summas 65 000 eurot. Kinnistu kuulub kaasomandisse Looduskaitseühinguga Kotkas.

Lisa 10 Võlad ja ettemaksed

(eurodes)

	31.12.2021	12 kuu jooksul	Lisa nr
Võlad tarnijatele	12 902	12 902	
Võlad töövõtjatele	46 475	46 475	11
Maksuvõlad	56 573	56 573	4
Kokku võlad ja ettemaksed	115 950	115 950	
	31.12.2020	12 kuu jooksul	Lisa nr
Võlad tarnijatele	4 082	4 082	
Võlad töövõtjatele	41 779	41 779	11
Maksuvõlad	42 454	42 454	4
Kokku võlad ja ettemaksed	88 315	88 315	

Lisa 11 Võlad töövõtjatele

(eurodes)

	31.12.2021	31.12.2020	Lisa nr
Töötasude kohustis	31 213	30 094	
Puhkusetasude kohustis	14 520	11 598	
Töötajate nõuded kulude eest	742	87	
Kokku võlad töövõtjatele	46 475	41 779	10

Töötasude kohustisena on kajastatud detsembri eest arvestatud tasud, mis kuulusid väljamaksmisele jaanuaris 2022. Puhkusetasude kohustis on arvestatud kasutamata puhkusepäevade inventuuri alusel.

Lisa 12 Sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused

(eurodes)

	31.12.2019		Laekunud	Tagasi makstud	Kajastatud tulemiaruanandes	31.12.2020	
	Nõuded	Kohustised				Nõuded	Kohustised
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks							
Euroopa Liidu toetused (LIFE)	47 900	59 461	323 113	0	-531 880	288 387	91 181
Keskkonnainvesteeringute Keskus LIFE kaasfinantseering	0	39 417	474 694	0	-477 794	0	36 317
Keskkonnainvesteeringute Keskus	8 794	0	95 297	0	-90 645	4 142	0
World Wilde Fund for Nature	0	12 585	19 025	0	-26 374	0	5 236
Svenska Postkodstifelsen	0	60 005	113 509	0	-113 509	0	60 005
Sigrid Rausing Trust	0	0	97 847	0	-6 193	0	91 654
EKO Sihtkapital	5 128	0	25 480	0	-28 940	8 588	0
Aktiivsete Kodanike Fond	0	19 500	41 468	0	-60 648	0	320
Kodanikuühiskonna Sihtkapital	0	474	47 400	0	-38 400	0	9 474
Euroopa Liidu muud fondid	6 000	40 064	260 009	-41 931	-205 717	15 274	61 698
Muud fondid välismaa	0	0	15 527	0	-15 527	0	0
Sihtotstarbelised annetused	0	20 767	34 471	0	-36 251	0	18 989
Kokku sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	67 822	252 273	1 547 840	-41 931	-1 631 878	316 391	374 874
Kokku sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	67 822	252 273	1 547 840	-41 931	-1 631 878	316 391	374 874

	31.12.2020		Laekunud	Tagasi makstud	Kajastatud tulemiaruanne	31.12.2021	
	Nõuded	Kohustised				Nõuded	Kohustised
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks							
Euroopa Liidu toetused (LIFE)	288 387	91 181	39 430	-44 663	-356 318	577 081	18 324
Keskkonnainvesteeringute Keskus LIFE kaasfinantseering	0	36 317	58 168	0	-275 280	180 795	0
Keskkonnainvesteeringute Keskus	4 142	0	108 345	0	-114 401	10 198	0
World Wilde Fund for Nature	0	5 236	19 456	0	-28 417	3 725	0
Svenska Postkodstifelsen	0	60 005	60 117	0	-61 533	0	58 590
Sigrid Rausing Trust	0	91 654	133 557	0	-115 236	0	109 975
EKO Sihtkapital	8 588	0	34 028	0	-25 440	0	0
Aktiivsete Kodanike Fond	0	320	75 929	-10 069	-68 442	2 261	0
Kodanikuühiskonna Sihtkapital	0	9 474	38 000	0	-46 019	0	1 455
Euroopa Liidu muud fondid	15 274	61 698	232 088	-11 846	-179 320	3 591	90 935
Muud fondid välismaa	0	0	28 348	0	-15 177	0	13 171
Sihtotstarbelised annetused	0	18 989	54 788	0	-55 762	0	18 016
Kokku sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	316 391	374 874	882 254	-66 578	-1 341 345	777 651	310 466
Kokku sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	316 391	374 874	882 254	-66 578	-1 341 345	777 651	310 466

Veerus "Tagasi makstud" on kajastud projektpartneritele edasi makstud summad nende poolt tehtud kulude eest projektides. Vt lisad 3 ja 13.

Lisa 13 Annetused ja toetused (eurodes)

	2021	2020	Lisa nr
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	1 341 345	1 631 878	12
Mittesihtotstarbelised annetused ja toetused	62 033	40 357	
Kokku annetused ja toetused	1 403 378	1 672 235	

Lisa 14 Tulu ettevõtlusest

(eurodes)

	2021	2020	Lisa nr
Looduskaitseks ekspertiseid	32 963	4 533	
Looduskaitseks talgureid	21 911	16 389	
Ruumide rendilaendamine	16 738	21 426	6,8
Sõidukite rendileandmine	112	802	8
Kaupade müük	1 358	2 627	
Reklaamilepingud	15	1 542	
Muud teenused	1 824	0	
Kokku tulu ettevõtlusest	74 921	47 319	

Lisa 15 Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud

(eurodes)

	2021	2020	Lisa nr
Transpordikulud	24 716	20 469	
Lähetuskulud	6 087	2 873	
Tööjõukulud	700 656	641 889	17
Sisseostetud tööd ja teenused	113 115	744 479	
Seminaride, ürituste korraldamine	90 051	43 386	
Töövahendid	11 236	14 390	
Trükised ja reklaam	206 258	93 236	
Makstud stipendiumid	2 000	1 000	
Kokku sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	1 154 119	1 561 722	

Lisa 16 Mitmesugused tegevuskulud

(eurodes)

	2021	2020	Lisa nr
Üür ja rent	36 599	32 654	8
Mitmesugused bürookulud	17 395	21 235	
Lähetuskulud	235	126	
Riiklikud ja kohalikud maksud	0	47	
Teaduspargi 9 kulud	275	275	
Autode ja transpordikulud	15 781	14 008	
Müügikaubad	4 376	1 756	
Tasuliste teenuste kulu	26 837	12 517	
Audit	2 016	3 270	
Reklaam, trükised	0	1 506	
Külaliste vastuvõtt, üritused	4 079	685	
Liikmemaksud	966	1 152	
Panga teenustasud	491	1 178	
Töökaitse ja tervishoid	2 679	888	
Kokku mitmesugused tegevuskulud	111 729	91 297	

Mitmesuguste tegevuskuludena on kajastatud üldvahenditest ja tasuliste teenuste osutamiseks tehtud kulud.

Lisa 17 Tööjõukulud

(eurodes)

	2021	2020	Lisa nr
Palgakulu	573 338	508 985	
Sotsiaalmaksud	195 005	171 460	
Erisoodustused	3 244	2 003	
Kokku tööjõukulud	771 587	682 448	
Sellest kajastatud sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsese kuluna	700 656	641 889	15
Töötajate keskmine arv taandatuna täistööajale	29	27	

Tööjõukuludesse on arvestatud ka töövõtulepingute ja juhatuse liikme lepingute alusel makstud tasud.

2021 aastal maksti töövõtulepingute alusel koos maksudega 30 517 eurot.

2020 aastal maksti töövõtulepingute alusel koos maksudega 21 930 eurot.

Juhatusle makstud tasud on kajastatud lisas 18.

Lisa 18 Seotud osapooled

(eurodes)

--

LAENUKOHUSTISED	31.12.2020	Saadud laenud	Saadud laenude tagasimaksed	31.12.2021	Perioodi arvestatud intress	Lisa nr
Tütaretevõtjad	0	8 000	0	8 000	0	9
Kokku laenukohustised	0	8 000	0	8 000	0	

Tegev- ja kõrgemale juhtkonnale arvestatud tasud ja muud olulised soodustused	2021	2020
Arvestatud tasu	104 951	95 032

Tegevjuhtkonna tasudena on arvestatud juhatuse liikmetele töölepingute ja juhatuse liikme lepingute alusel makstud tasud. Nõukogu liikmetele juhtimise teenuse eest tasusid ei arvestatud ega muid soodustusi ei antud.

Lisa 19 Projektide tulud valdkondade kaupa

Valdkond/ Projekt	2020	2021
<u>Mereprogramm kokku</u>	<u>161143</u>	<u>202653</u>
WWF Meri	19025	24518
WWF Meat Guide	7349	3899
MUU	0	1007
NAFTA-KIK	1779	21674
EAT4CHANGE	19433	90022
KALA	113557	61533
<u>Metsaprogramm kokku</u>	<u>49836</u>	<u>95290</u>
ACF METS	11986	22814
annetused METS / metsaraamat	9361	9772
ÜLEMISTE	17706	35012
BL / NRDC	10784	27692
<u>Märgalade programm kokku</u>	<u>712474</u>	<u>327852</u>
LIFE-ME	659828	311695
annetused RABA	220	213
Sooinv-KIK	22036	14689
EUKI	30391	1256
<u>Liigikaitse programm kokku</u>	<u>270132</u>	<u>150938</u>
Konnad-KIK	12672	9705
A-13 Kõre / Metsloomade taastuskeskus	247	200
A-1 lendorav, LO-LIFE	611	1397

A-6 nahkhiir	234	251
ESTBAT-LIFE	256035	138218
NOORLK	333	1167
<u>Igäühe looduskaitse kokku</u>	<u>128210</u>	<u>140489</u>
ACF LK / ESC	34892	41005
Teeme Ära KÜSK +annetused	38506	38000
Talgud-KIK / annetused	44950	61484
<u>Kliimamuutuste programm</u>	<u>201732</u>	<u>119155</u>
ACF-KLIIMA	13770	4622
ECF	9341	35900
EUKI-KLIIMA / CLIMACT	135987	29299
LIFE-UNIFY	14684	29124
MUUD kliimaprojektid	27950	10840
<u>ELF kui huvikaitsja</u>	<u>118213</u>	<u>304967</u>
Annetused	3952	3826
Sigrid Rausing Trust	6193	115236
EKO	28940	25440
NaturallyEst-LIFE	79127	160464
KOKKU	1631878	1341345

Lisa 20 Sihtkapitalid

	Sihtkapital			Kokku
	Asutamisel sissemaktstud SK	Lotmani nim. noore loodus- kaitsja sk	Noore loodus- taluniku sk	
Saldo seisuga 31.12.2019	9642	710	580	10932
Saldo seisuga 31.12.2020	9642	710	580	10932
Saldo seisuga 31.12.2021	9642	710	580	10932